

खव्या अथवि सुशिक्षित होऊन मायेच्या अतीत राखला जातो. जो चैनी जीवन जगत असतो तो उच्च शिक्षण घेवूनही अशिक्षित राहतो. या उलट भक्तीची डोळस दृष्टी प्राप्त झालेला माणूस गरीब परिस्थितीतही संतुष्ट व आनंदी असतो. खेरे म्हणजे माणसाचे जीवन हृदयाच्या श्रीमंतीने विकास पावत असते. विकासाने मायेचे धुके नाहीसे होत असते व जीवनात ज्ञानाचा प्रकाश पाडला जातो. जीवनात मानवी मूल्ये जतन करून ठेवावयाची झाल्यास माया मावळली पाहिजे. तरच ज्ञानसूर्य उदयास येईल व माणसाला सुखी जीवन जगता येईल. या संदर्भात श्री साईबाबांचे पुढील अमोलीक बोल किती बोधप्रद आहेत, याची प्रचिती येते. —

“अरे जरी मी झालो फकीर। घर ना दार बेफिकीर। बसलो एका ठायी स्थिर। सारी किरकिर त्यागुनी॥४॥ तरी ती माया अनिवार। मलाही गांजी वरचेवर। मी विसरे परी तिजला न विसर। मजही निरंतर कवटाळी॥५॥ आदिमायाच ते हरीची। त्रेधा उडविते ब्रह्मादिकांची। तेथ मज दुबव्या फकीराची। वार्ता कैंची तिजपुढे॥६॥ हरीच होईल जेव्हा प्रसन्न। तेव्हाच होईल ते विच्छिन्न। विना आविच्छिन्न हरिभजन। मायानिरसन नोहे पां॥७॥

— श्रीसाईसच्चरित, अध्याय १३ वा.

‘माणूस’ हाच खरा धर्म

— श्री. प्रशांत प्रल्हाद संन्याशिव

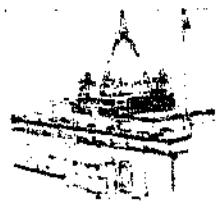
१८/५६४, शास्त्रीनगर,

गोरेगाव (प.), मुंबई-४०० १०४.

चांगला उपदेश करण्यासाठी व दुष्टांचा नाश करण्यासाठी भगवंताने वारंवार ह्या पृथ्वीतलावर जन्म घेतला. श्रीकृष्णाने जन्म घेतला तो कंसाचा नाश करण्यासाठी तर पांडवांनी जन्म घेतला तो कौरवांचा नाश करण्यासाठी. अशा एक ना अनेक गोष्टींसाठी भगवंताने वारंवार जन्म घेतला आहे.

बाबांनी कलियुगात जन्म घेतला तो धर्मचे आचरण पाळण्यासाठी, हिंदू व मुसलमान या धर्मातील माणसांमध्ये एकता आणण्यासाठी.

बाबांच्या दारी आलेला प्रत्येक मनुष्य रिकाम्या हाताने येतो व ज्यावेळेस तो बाबांच्या दरबारातून जातो त्याची झोळी बाबांच्या आशीर्वादाने पूर्णपणे भरलेली असते. शिर्डीत असताना साईबाबांनी पहिल्या प्रथम अनेक त्रास सोसले. परंतु बाबांनी त्याची

कधीच पर्वा केली नाही. उलट ते मनोभावे गरीबांची सेवा करीत. आपल्या चमत्कारिक विभूतीने अनेक लोकांचे आजार दूर करीत, त्यांना अनेक संकटांतून मुक्त करीत. बाबा हयात असताना बाबांचे अनेक भक्त होऊन गेले. त्या भक्तांना बाबांनी चांगली शिकवण व चांगले उपदेश केले. धर्माचे आचरण कसे पाळावे ह्याची शिकवण त्यांना दिली. बाबा आपल्या भक्तांवर अगदी मुलांप्रमाणे माया करीत. त्यांच्या मनात चांगला विचार घडवून आणत. बाबांनी हिंदू व मुसलमानांना एकत्र आणण्याकरिता १८९७ साली दोन सण सुरु केले — रामनवमी व उरुस.

या काळातही बाबांच्या भक्तांना बाबांचे खूप अनुभव येत आहेत. त्यामुळे बाबांचे भक्त दिवसेदिवस वाढत आहेत व आजही शिर्डीला भक्तांची गर्दी वाढत आहे. रामनवमी व उरुस ह्या सणांच्या दिवशी भक्तांची गर्दी खूप असते. विशेषकरून निरनिराव्या धर्माचे, पंथांचे लोक सुद्धा ह्या सोहऱ्याला हजर असतात. तरीही हा सोहऱा अगदी शांततेने पार पडतो. कोणत्याही भक्ताला कसलाच त्रास होत नाही. ‘सबका मालिक एक है।’ सगऱ्या माणसांचा धर्म सारखा आहे. ही बाबांची शिकवण किती सार्थ आहे हे यावरून दिसून येते.

बाबांनी प्राणिमात्रांवर देखील दया केली. बाबांना मिळालेल्या भिक्षेतून अर्धा हिस्सा बाबा भुक्तेलेल्या प्राण्यांना देत व त्यांचा अतृप्त आत्मा तृप्त करीत. त्यांना (बाबांना) ह्या उदाहरणावरून असे सूचवायचे होते की, ‘प्राणीमात्रांवर दया करा, त्यांना माणसांप्रमाणे वागवा, अतृप्त असलेल्या माणसाला किंवा प्राण्याला तृप्त करा, भुक्तेलेल्यांना अन्न द्या. सगऱ्यांचा आत्मा एकच आहे व प्रत्येक आत्म्यामध्ये देव साठवलेला असतो. बाबा वाट चुकलेल्या माणसाला वाट दाखवित व त्याला भक्तिमार्गाचा मार्ग दाखवित.

बाबा आपल्या भक्तांना म्हणतः—

जो जो मज भजे, जैसा जैसा भावे।
तैसा तैसा पावे मीही त्यासी॥

ધુનિમાર્ડ આणि પ્રદૂષણ

— सौ. उषा प्रभाकर मुळे
१६०, નારાયણ પેઠ,
પેટકર વાડા, પુણे-३०.

ग्रीष्म, શરद વા હેમંત। ઋતુ અસો વર્ષા વા વસંત।
અષ્ટૌપ્રહર મશીદીત। ધુની તેવત બાਬાંચી।
કાય બાબાંચા નિર્ધાર વિચિત્ર। અગ્રિહોત્રાચે અગ્નિહોત્ર।
તૈસી પ્રજ્વલીત અહોરાત્ર। ધુની તી પવિત્ર બાબાંચી।

(साई सत्चरित, अध्याय २३/८४, ८५)

विज्ञान युगात प्रदूषण हा एक मानवाला शापच ठरला आहे. जीवन जगणे कठीण झाले आहे. नाक, घसा, मेंदू या सर्वांवर प्रदूषणाचा परिणाम होत आहे.

श्री साईबाबा द्रष्टे होते का? त्यांनी आपल्या हयातीत -अग्निहोत्र-धुनीमार्ईची स्थापना केली. त्यात चंदन, तूप, तांदूळ, नारळ इत्यादी सुगंधी द्रव्याचे हवन होते व त्यातून शुद्ध असे वायू तयार होतात. ते सर्व प्रदूषण नष्ट करण्याला उपयोगी आहेत. शिर्डी क्षेत्राच्या आजूबाजूला साखर कारखाने वाढत आहेत, चहुबाजूने प्रदूषण रूपी वातावरण पसरले जात आहे, माणसाला श्वास घेणे कठीण झाले आहे. हे श्री साईबाबांनी जाणले होते. विज्ञानाचे महत्त्व त्यांनी हेरले होते. आज ही पवित्र धुनि प्रदूषण नष्ट करण्याचे कार्य करीत आहे.

सायंकाळी साडे आठ वाजता द्वारकामार्ईतून घंटेचे टोल ऐकू येतात, द्वारकामार्ई बंद होण्याची वेळ येते आणि त्यात टाकलेल्या गोवन्या, लाकूड, चंदन इत्यादि हवनातून प्रचंड धूर आकाशातून फिरत घराघरातून-झोपड्यांतून, आजूबाजूच्या खेड्यांतून श्री साईबाबांचा संदेश घेऊन जात असतो, भाविक लोक त्या वेळेला नमस्कार करतात, ते सुगंधित धूर घरात आला की मन पवित्र व प्रसन्न होते, जणुकाही साईबाबाच भेटीला आले असे वाटते. हा अनुभव मी अनेक वेळा घेतला आणि म्हणूनच त्याचे महत्त्व काय आहे ते समजले. सर्व प्रचलित धर्मात कोणत्या ना कोणत्या स्वरूपात वातावरण शुद्धी हेतु-अग्नि उपासना-तेजाची उपासना पहावयास मिळते. किंबहुना हिन्दू, मुस्लिम, सिंशन, बौद्ध, जैन, पारशी, शीख, ज्यू.इ. सर्व धर्माचे लोक या अग्निहोत्र तत्त्वाला मान देतात.

हजरत मुसा पैगंबरांना झालेले पवित्र अग्निचे दर्शन, त्या अग्नीतून ऐकू आलेला थ्वनी, 'मीच तुझा मार्गदर्शक गुरु आहे,' या प्रसंगाचे वर्णन कुराणात तीन वेळा आले आहे.

भगवान बुद्धाला अग्निहोत्राचे अर्थात अग्निउपासनेचे महत्त्व माहीत होते. म्हणूनच ते म्हणाले, सर्व यज्ञांत 'अग्निहोत्र' श्रेष्ठ होय!

पारशी लोकांचा झरतुष्ट्री धर्म अग्नि उपासनेचे च महत्त्व सांगतो.

या सर्व उदाहरणांवरून श्री साईबाबांनी एकता, सर्वधर्मसमभाव हे लोकांना समजावले व शिर्डी क्षेत्रात आजही सर्व धर्माच्या लोकांची अलोट गर्दी दिसत असते. श्री साईबाबांनी संदेश दिला आहे.-

तेही स्वर्वर्णा श्रमोचित। यथोक्तानुष्ठानसहित।

अग्निहोत्रादी नित्य विहीत। चित्त अकलंकीत होई तो।

हा एक चित्त शुद्धीचा मार्ग। दुजा सर्व संग परित्याग।

हे न आक्रमिता ज्ञानयोग। कर्म भोगची केवळ।

(श्री साईसच्चरित - अ.२०, १२१, १२३)

यावरून असे स्पष्ट होते की, श्री साईबाबा हे गूढ संदेश देणारे महान प्रभूच होते, द्रष्टे होते.

“श्रद्धा आणि सबुरी”

— श्री. शिवाजी परशुराम घोलप
मु.पो. धसई,
ता. मुरबाड,
जि. ठाणे.

मी एक प्राथमिक शिक्षक आहे. माझी माधुरी नावाची मुलगी ११ वर्षे वयाची आहे. ती वयाच्या २ च्या वर्षापासून नेहमी आजारी असायची. सतत १०-११ वर्षे अनेक डॉक्टरांना, स्पेशलिस्टांना तिची प्रकृति दाखविली; परंतु तब्बेतीत सुधारणा नाही म्हणून आमच्या भागातील डॉ. अग्रवाल यांचेकडे त्यांचा बोलबाला झाला म्हणून त्यांच्या दवाखान्यात तिला घेऊन गेलो. हे डॉ. साईभक्त आहेत. त्यांच्या दवाखान्यात बाबांची प्रतिमा आहे. त्यांनी मुलीला हृदयाचा आजार आहे असे निदान केले आणि माझ्या काळजीला सुरुवात झाली. त्यांनी आम्हाला कल्याण येथील सुप्रसिद्ध हृदयरोगतज्ज डॉ. सुरेश ठळकर यांचेकडे पाठविले. त्यांच्याही दवाखान्यात मला श्री बाबांच्या प्रतिमेचे दर्शन घडले. त्यांनी डॉ. अग्रवाल यांचे निदान बरोबर आहे, मुलीला ऑपरेशनने अगर औषधोपचाराने गुण येईल हे ठरविण्यासाठी जे.जे. हॉस्पिटल येथे जावे लागेल असे सांगितले. तो वार होता गुरुवार! त्यांनी लिहून दिलेली औषधे घेण्यासाठी मी एका मेडिकल स्टोअर मध्ये गेलो तर, दर्शनी भागी श्री बाबांची प्रतिमा दिसली. औषधाबरोबर अेक कॅलेंडर दिले. घरी येऊन कॅलेंडरची सुरनळी उघडून पाहतो तर बाबांची प्रतिमा!

एका गुरुवारी मुलीला जे.जे. हॉस्पिटल, मुंबई येथे ऑपरेशनसाठी दाखल केले. एका मंगळवारी ऑपरेशन होणार म्हणून सांगितले पण मंगळवारी सकाळी प्रमुख डॉक्टरकडून सांगण्यात आले, ऑपरेशन गुरुवारी होईल!! अॅडमिट केले गुरुवारी, ऑपरेशन झाले गुरुवारी आणि डिस्चार्जही दिला गेला गुरुवारीच. ऑपरेशनच्या कामी ज्या व्यक्तिंची मला बहुमोल मदत झाली ती म्हणजे ठाणे जिल्हा परिषदेचे उपाध्यक्ष मा. जयवंतराव पवार यांनी आर्थिक बाजू सांभाळली. ते सुद्धा दरवर्षी शिर्डी यात्रा करणारे.

केवळ बाबांची प्रतिमा पाहून मी मनात श्री बाबांचे बदल श्रद्धा ठेऊन हृदयासारख्या नाजुक अवयवाची शास्त्रक्रिया करवून घेऊन मुलीला श्री बाबांचे पायी नुकताच दर्शन घेऊन आलो.

सोबत श्री बाबांचे चरित्रात असलेला महत्वाचा संदेशाही घेऊन आलो की, बाबा म्हणत “माझ्या सारखा फकिर तुम्हाला काय देणार फक्त समाधान!” आणि मी श्रद्धा ठेवल्यानेच हे समाधान लाभत आहे.

—साईबाबा —

सौ. सुधातार्ड चैतन्य

१४, गजस्व मारम, इंदोर

माझं लग्न झालं, आम्ही दोघे बंधनात बांधलो गेलो. माझ्या माहेरची शिकवण 'पती हाच परमेश्वर'. त्यांच्या प्रत्येक शब्दाला मी झटत असे. पण त्यांना साईबाबांच्या भक्ती कडे पाहून मला नवल वाटे. हौस-मौजेकडे त्यांचे मुळीच लक्ष नसे. अशा प्रकारे त्यांची राहणी मनाला खात होती.

पगारवाढ, स्वतःचे घर झाले. ते स्वतःच्या घरात बाबांची छळी लावत होते. अशावेळी मी विचारलं, "तुम्ही नेहमी साईबाबांची भक्ती करता, तर त्यांच्यात असं काय मोठं आहे. अहो, पूर्वी अनेक अवतार झाले, त्यांपेक्षा प्रांना श्रेष्ठ मानावं कां?"

तू विचारतेच आहेस तर एक, "महाराष्ट्र भूमि जशी विद्वानांची व परक्रमी पुरुषांची भूमि आहे, तशीच ती साधुसंस्तांचीही आहे. संत ज्ञानेश्वर, तुकाराम, एकनाथ, विठ्ठल भक्त वारकर्ण्यांना श्री पंढरपूर, दत्त भक्तांना श्री क्षेत्र गाणगापूर तसेच साईभक्तांना श्री क्षेत्र शिरडी अत्यंत प्रिय आहे, त्यांनी सामान्य जनतेच्या उद्घारासाठी आपले आयुष्य वेचून सर्वांना जीवनाचा सर्वांगिण विकासाचा मार्ग दाखविला आहे.

श्रीकृष्ण काय म्हणतात:-

य मैद्यांसि समद्वोऽग्निर्भस्म सात्कुरु तेऽर्जुन । ज्ञानाग्निं कर्मकर्माणि भस्मात्करु ते तथा

[गी. ४ ओ. ३७]

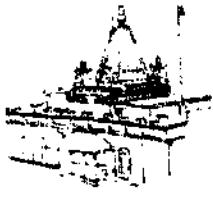
अर्जुन- । यथासमिद्धः अग्निः एधासि भस्मसात कुरुते तथा ज्ञानाग्निः सर्व कर्माणि भस्मसात कुरुते ।

यावर ज्ञानेश्वरांनी म्हटलं —

सांगे भुवनत्रयाची काजळी । जे गगनामाजि उधवळी । तिये प्रलयीचे वाहुदुळी । काय अश्रुपुरे की पावनाचेनि कोणे । पाणियेचि जो पलिये । तो प्रलयानळु दडपे । तृणे काष्टे काई ।

अग! त्रैलोक्य पेटल्यावर आकाशात पसरलेल्या त्याच्या धुराळा पार उडवून देणारी जी प्रलय काळांची वावटळ तिला ढग नाही तसे करणे अवघड आहे का? किंवा वाच्याच्या सहाय्याने अग्नी भडकला असता जो पाणीही जाळून टाकतो, तो प्रलयकाळाचा अग्नी गवत आणि काष्टे ह्यांनी विझेल का? या श्लोकात जीवात्मा व परमात्मा आणि त्यांचे संबंध त्याच्या संपूर्ण ज्ञानाची तुलना अग्नीशी केली आहे. अशुद्ध कर्म बंधनाचे भस्म करतो, इतकेच नक्हे तर ते ज्ञान सर्व बंधनांना जाळून टाकते. त्याच्या संचित केलेल्या कर्मांची सर्व बंधने भस्मसात होतात. सांगण्याचा भावार्थ असा की, शुभ आणि अशुभ दौळी स्वरूपाच्या कर्म बंधनातून साईबाबांनी लोकांना मुक्त केले आहे.

हे तत्व, ज्ञान प्रसाराकरिता साक्षात भगवंताने या भूतलावर अवतार घेतला आहे असे म्हटलं तर ते चुकीचे ठरणार नाही. शिरडीत श्री साई शरीर रूपाने नाहीत तरी त्यांची प्रगती जगात होत आहे. त्यांचे कार्य शिरडीत अखंड तेवत राहणाऱ्या नंदादिपा प्रमाणे

अक्षय आहे. यात मला तर बिलकूल संदेह वाटत नाही.

त्यांच्या सानिध्यात राहून ज्या लोकांना ज्ञान मिळाले, ते खरच महान होत.

मानवी जीवनास उपकारक असलेले कार्य श्री साईबाबांनी केले. 'साई' हा शब्द ऐकल्याबरोबर मनुष्याच्या मनात पूज्यभाव उत्पन्न होतो. त्यांचा महिमा त्या काळापासून आजपर्यंत अबाधित असून तो पुढेरी राहणार यात विवाद नाही. त्यांचे सामर्थ्य असामान्य आहे. त्यांची शक्ती अगाध आहे. त्यांच्या उपदेशाचा अलश्य लाभ ज्यांना झाला ते खरच धन्य होत. कारण गुरुंचा उपदेश सहसा मिळत नाही. या करिता आपल्या जबळ पुण्य असावे लागते. ज्यांना साईबाबांचा दुर्लभ उपदेश मिळाला, ते थोर होत.

बाबा म्हणत, "माझ्या गुरुने दोन पैसे दिले, श्रद्धा व सबूरी. यालाच भक्ती हे नाव दिले तर वावगे होणार नाही. कर्म आणि ज्ञान हे आत्मानुभवाकडे नेतात. त्या पैकी ज्ञान हे इतके अर्थांग आहे की आसक्तीतून स्वतःला सोडून घेणे, ही बोलण्याएवढी सोपी गोष्ट नाही. तेव्हा सामान्य माणूस आजच्या अणुयुगातही श्रद्धेनेच तरुन जात आहे. श्रद्धेमुळे त्याला गुरु शक्ती पूर्णपणे प्राप्त होत आहे.

साईचे मुखातील शब्द, "मी अल्लाचा गुलाम आहे, मी अल्ला नव्हे." मी ईश्वर आहे असे त्यांनी कधीच सांगितले नाही. प्रथम श्री बुद्धींनी यांना ओळखल, नंतर दास गणूनी! श्री. दाभोलकर यांनी त्यांचे चरित्र जिवंत असताना लिहिलं. प्रत्येक गोष्टीला दोन बाजू असतात, खरं काय आणि खोटं काय ही जगाची पाहण्याची रीत असते. परंतु आतापर्यंत बाबांवर टिकात्मक लेखन अद्याप अजिबात प्रसिद्ध झालेलं नाही. या करिता मी म्हणतो की, हे परमेश्वराचे अवतार होते.

आता तुला पटलं की नाही की मी बाबांना का चाहतो ते. 'खरच माझां चुकलं. आता शंका पूर्णपणे तुम्ही नाहीशी केली' मी उद्गारले. आता रोज भक्तीभावाने, श्रद्धेने मी श्रीबाबांची प्रार्थना करते. ही प्रार्थना करण्यात माझा हेतू जरूर आहे. पण तो कधीही काही न मागण्याचा, उलट मनात एवढेच म्हणायचं की असाच श्रीबाबांना नित्य सहवास लाभू दे, आणि असेच प्रेम आम्हास मिळावे ही मागणी करते.

हे अगदी सत्य आहे की ज्यांच्यावर त्यांचे प्रेम होते, त्यांना त्यांनी अपूर्व प्रेमाने सतत आपल्या सानिध्यात ठेऊन परमेश्वराचा अखंड सहवास दिला. त्यांच्यावर अकृत्रिम प्रेम केले आणि त्यांना भक्तश्रेष्ठ मंडळींत वरच्या दर्जावर नेऊन बसविले व आपले, शब्द खरे केले, "माझा जो जाहला काया वाचा मनी तयाचा मी ऋणी सर्व काळ". ही उक्ती देवच अवतार घेऊन सार्थ करू शकतो. असे माझे मत हे सर्व ऐकल्या पासून झाले आहे.

ॐ औं औं औं औं

संत महिमा

— श्री. रामचंद्र नागेश घोडखांदे
४२० सी, हनुमाननगर, नागपूर.

देव, देऊळ आणि संत यांवर भारतीय जनमाणसात अपार श्रद्धा आहे. भारताचा पूर्व-पश्चिम, उत्तर-दक्षिण कोठेही प्रवास करा, भरपूर पूजास्थानं पाहावयास मिळतील. लोक या ना त्या कोणत्या तरी देवाचे भक्त असलेले अथवा संतांच्या आसमंतात श्रमण करीत असलेले दिसतील. देव दयेने किंवा संत कृपेने दुःख निवारण व्हावं, जीवन सुखमय व्हावं, हाच त्यांचा हेतु असतो. ज्यांना भगवंत प्राप्तीसाठी मार्गदर्शन हवे असते, अशाही काही सज्जनांचा त्यात समावेश असतो. पण देव धर्मावर आणि संतांवर अपार श्रद्धा असणाऱ्या अनेक जीवांची बहुधा फैसवणूकच होते. भक्तांच्या सात्त्विक वृत्तीचं आणि उत्कट श्रद्धेचं भांडवल करून त्यावर जगणारेच अनेक साधु जागोजाग आहेत. त्यामुळे डोळस दृष्टीने परिक्षण करून जनतेने आपले श्रद्धास्थान निवडणे अगत्याचे झाले आहे. याबाबत संत तुकारामाचे मार्गदर्शन विचारित घेण्यासारखे आहे.

संत तुकाराम म्हणतात —

जे का रंजले गांजले, त्यासी म्हणे जो आपुले।

तोचि साधु ओळखावा, देव तेथेचि जाणावा॥

संत कोणाला म्हणावे आणि देव कोठे पाहावा ह्या दोन्ही गोष्टी तुकोबारायाने एकाच ठिकाणी अगदी सोप्या भाषेत सांगितल्या आहेत. या निसृही संताचा संदेश पुनःपुन्हा सांगून सामान्य जनाला जागे करणे, हे संत संप्रदायाचे कर्तव्य ठरते, असे म्हणता येईल.

एकदा गजानन महाराजांना त्यांच्या एका भक्ताने किंमती पितांबर नेसवून त्यांच्या अंगावर भरजरी शाल पांघरली. गव्यात सोन्याचा गोफ अन् हातात अंगठ्या घातल्या. त्यावर गजानन महाराज म्हणाले, “अरे, तुम्ही हा पोळ्याचा नंदी छान सजवला पण ह्या सोन्या नाण्यांचा मला काय उपयोग? तुम्हा, प्रापंचिकांनाच त्याची खरी गरज आहे. शिवाय मी मागितल्यास माझा पांडुरंग मला कमी दर्ईल काय?” त्यांनी ते सगळे तेथेच टाकून ते निघून गेले. सारांश — पैसा, धन याचे खन्या संताला वावडे असते.

बुडताहे जन देखवेना डोळा।

म्हणूनी कळवळा येत असे॥

या अभंगात तुकोबाराय खन्या संताची ओळख पटवीत आहेत. लोकांच्या दुःखी जीवनावर फुकर घालायची आणि त्यांना सन्मागनी जगायला लावायचं हाच अर्थ यात अभिप्रेत आहे असे दिसून येईल.

संत एकनाथांनी तहानेने व्याकूळ झालेल्या गाढवास गंगेचं तीर्थ पाजले. उन्हात तळमळणाऱ्या अंतजाच्या मुलास कडेवर घेऊन त्याच्या आईकडे पोचविले आणि नंतरच ते गंगा स्नानाला गेले. नाथांची ही भूतदया, हा सेवाधर्म, हे सर्वाभूती ईश्वराचे दर्शन

धरण, भक्तांच्या मनाचा ठाव घेतल्या वाचून राहत नाही. भक्तीने ओलं झालेलं प्रेमळ मन नाथांच्या जवळ होते म्हणूनच पांडुरंगाने श्रीखंड्या बनून त्यांच्या घरी पाणी भरले. गोड भक्ताचा सहवास देवाला आवडतो हेच खरं भूतांची निरपेक्षसेवा हेच संतांचे भांडवल असते हे नाथांच्या जीवनातून शिकण्या सारखे आहे.

एकदा मोठा दुष्काळ पडला. लोकांवर उपासमारीने मरण्याचा प्रसंग ओढवला. संत दामाजीपंतांचे हृदय द्रवलं, पिळवटून निघालं, मंगळवेढ्यास बेदरच्या राजांचं राज्य होतं. सरकारी गोदामात धान्य भरलेलं होतं. दामाजीपंत तेथे कारभारी होते. त्यांना लोकांचे हाल पाहावले नाही. त्यांनी धान्याचं कोठार लुटून दिलं. दामाजी पांडुरंगाचे परमभक्त होते. बेदर राजाने दामाजीस पकडून आणण्याचा हुक्म सोडला. इकडे पांडुरंगाला चिंता पडली. विठू कोतवाल बनून पांडुरंगाने बेदर सरकारला धान्याची रकम चुकती केली. देवाला आपल्या भक्ताची चिंता असते पण त्यासाठी दामाजीपंत व्हायला हवं. उगीच कुणासाठी देव धावत नाही. हाती काम अन् मुखी राम घेत दामाजी पांडुरंगमय झाले होते म्हणूनच पांडुरंग त्यांच्यासाठी धावले.

नारायण, नारायण नामाचा अखंड जप करणाऱ्या प्रलहादाचा त्याच्याच पित्याने खूप छळ केला. पणे ‘देव तरी त्याला कोण मारी’ नरसिंह अवतार घेऊन भक्त रक्षणासाठी देवाने हिरण्य कश्यपूचा वध केला, जळी, स्थळी, काणी, पाणी देव बघणाऱ्या प्रलहादाचे रक्षण केले. नामजपाचा हा महिमा अगम्यच नाही का!

जनीसंगे दळण दळणारा, सखूसाठी तिच्या सासरी सासुरवास सोसणारा पांडुरंग आपल्या भक्तासाठी कोणतेही कष्ट सहन करायला तयार असतो, ही भक्तांच्या असीम प्रेमाची साक्ष आहे.

भक्तहो! भक्तीचं साधन ‘मन’ त्या मनाला भक्तीचं वेड लागणं हेच महत्वाचे आहे. भक्तीत निमग्न होणारी महाराष्ट्रातील संतांची प्रभावळ, भाविकांची मनं पुलकित करून जाते, भक्तीचं लोण मना-मनापर्यंत पोचविते.

ज्यानं सारी विदर्भ भूमी पायाखाली तुडवून भक्तीचं लोण अन् प्रेमाची शिकवण लोकांना दिली, त्यागाची पराकाष्ठा आणि वैराग्याची परिसिमा ज्याच्या जीवनात बघायला मिळाली, ज्याने लोकांचा छळ आणि उपहास सोसला त्या परमपूज्य संत गाडगे महाराजांच्या जीवनाचे ओङ्गरते दर्शन घेऊ या.

लोकांची जुनी फाटकी वस्त्र मागून ते त्याला अनंत ठिगळांनी सांधत आणि अंगात घालत. जणू अनेकांचो मनं एका सूत्रात बांधत. पाणी पिण्यासाठी मातीचे गाडगे जवळ बाळगत. भाकरीचा तुकडा हातावर घेऊन खात. अन् जनसेवेच्या अखंड उपासनेत पांडुरंगाचे दर्शन घेत.

दलितांच्या उद्घारासाठी त्यांनी जीवाचं रान केलं. माणुसकी हाच खरा धर्म आणि देव अहिंसा ही साधना असे त्यांचे गणित होते. बकळ्यांना देवासमोर बळी देऊन त्याची पूजा बाधणाऱ्या अज्ञ जनांना देवपूजेचा, भक्तीचा खरा मार्ग सांगून त्यांनी समाजाला योग्य व्यवस्था नाहवल. ते विशेषत यात्रेच्या ठिकाणी जात, कीर्तन करीत आणि ते संपत

आले की, जनसमुदायात अदृश्य होत. हेतु हा की, कोणी आपली पूजा करू नये की मस्तक लववून नमस्कार करू नये.

गाडगे महाराज म्हणजे प्रसिद्धी पराडमुखतेचा आदर्श नमुना. निगर्वी, नग्र आणि भक्तीच्या धुंदीत धुंद असलेला हा संत, खराटा घेऊन ग्रामसफाईसाठी तयार असलेला पाहिला की, त्याच्या उपासनेच्या तंत्राने लोक अचंबित होऊन जात. त्यांनी पैसा गोळा केला. धर्मशाळा बांधल्या. शैक्षणिक संस्था काढल्या. त्यांचा चोख हिशेब देऊन त्या समाजाला परत केल्या. ठिगळ लावलेले कपडे आणि मातीचे गाडगे हीच काय ती त्यांची संपदा. विरक्त जीवन जगत समाज सेवेत त्यांनी आपली जीवन यात्रा संपवली. ह्या थोर संताची सृती जनमानसात ठाण देऊन बसली आहे.

आध्यात्माचं लोण जनसामान्यांपर्यंत नेण्याचं कार्य ज्ञानेश्वर महाराजांनी आधीच केलं. त्यांनी मराठीतून अनेक ग्रंथांची रचना केली. ज्ञानेश्वरी सामान्यांना समजायला कठीण जाते असं पाहून त्यांनी शेवटी 'हरिपाठ' लिहिला. परमेश्वर प्राप्तीचा सोपा मार्ग प्रतिपादिला.

'हरि हरि' म्हणा. अखंड म्हणा. अगदी जिहाव्याने भावपूर्ण म्हणा, असा तो उपदेश आहे.

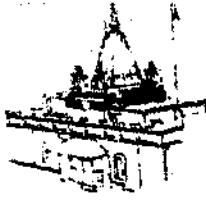
'भावेवीण भक्ती भक्तीवीण मुक्ती कैसी' ह्या ओवीत त्यांच्या उपदेशाचं सार ग्रथित आहे. मुखाने हरी हरी म्हणताना मनालाही हरीचा ध्यास लागू द्या. तरच मुक्ती मिळू शकते, आत्मज्ञानाचा लाभ होऊ शकतो असा त्यांच्या म्हणण्याचा अर्थ आहे. नाम जपाने वात्याचा वात्यिक ऋषी बनला हे मनी आणा असाहि बोध ते करून जातात. अखंड नामस्मरण हा मुक्तीचा सहज सोपा मार्ग ज्ञानदेवानं सुचविला तो मनी आणुन 'हरी हरी' म्हणत येथेच थांबू या.

साईदरबारातील नवरत्ने...९

साईभक्त डेप्युटी कलेक्टर हरी विनायक साठे

श्रीसाईदरबारात ज्ञान-भक्ती-वैराग्य यामुके रलाप्रमाणे तळपणाच्या दोन व्यक्तींमुळे-श्री. नानासाहेब चांदोरकर आणि श्रीदासगणू यांजमुळे शिरडीकडे भक्तांची रीष लागली. त्यांत मोठमोठे अंमलटारही होते. ही सर्व मंडळी शिरडीसारख्या खेड्यातील सर्व गैरसोयी सोसून राहात. जुन्या चावडीत, जुने भक्त श्री. गणेश दामोदर उर्फ दादा केळकर यांच्या किंवा माधवराव देशपांडे उर्फ श्यामराव यांच्या घरी उतरत. स्थान, जेवणखाण वगैर तेथेच करीत. परतु ही व्यवस्था पुढे अत्यंत अपुरी पडू लागली. अशा वेळी पुण्याचे एक भक्त रावबहादूर हणी विनायक साठे याना शिरडीस भक्तांना उतरण्यासाठी एक वाडा बांधण्याचा श्रीबाबांची आज्ञा आली. श्री. साठेसाहेब नगर जिल्ह्यात त्यावेळी डेप्युटी कलेक्टर होत.

श्री. साठेसाहेब श्रीबाबांच्या दर्शनासाठी शिरडीस १९०४ साली प्रथम आले तेव्हा विधुर होते. कुटुंब निवर्तल्यासही पुष्कळ दिवस होऊन गेले होते. फिरून लग्न करण्याची इच्छा नव्हती. तरीही त्यांच्या प्रेमळ स्वेहांचा त्यांनी विवाह करावा म्हणून आप्रह पडला. याला एक महत्त्वाचे कारण होते. ते म्हणजे श्री. साठेसाहेबांना पुत्रसंतती नव्हती.

श्री. साठेसाहेब धर्मनिष्ठ, कुळाचारावर श्रद्धा असलेले, पुत्राविना कुळाचार खांडित होणार; श्री. साठेसाहेबांची मनःस्थिती द्विधा झाली. शेवटी या पेचातून एक मार्ग निघाला. तो असा, की शिरडीस जावे. तेथे श्रीबाबांची आज्ञा होईल, त्याप्रमाणे करावे.

पुढे श्रीबाबांच्या आजेवरून श्री. दादा केळकर यांची कन्या श्री. साठेसाहेबांसाठी नियोजित झाली. तिला श्रीबाबांनी स्वतःच्या हाताने कुंकू लावले. एक खर्बुज तिच्या ओटीत घातले. म्हणाले,

“जा, तुला मुलगा होईल.”

१९०५ साली विवाह झाला व त्यांना एक पुत्र व एक कन्या झाली.

पुढे काही दिवसांनी श्रीबाबांच्या सुचनेवरून श्री. बाबासाहेब यांनी उखरीची जागा निवासकट खरेदी केली. निबवृक्षातली श्रीबाबांची जुनी बैठक, श्रीबाबांच्या गुरुंचे हे स्थान म्हणून या पवित्र निबवृक्षास पारकड्हा बांधून घेतला. मग त्या जागी भक्तांना निवांतपणे राहाता येईल, असा प्रशस्त वाडा बांधला.

मुळातली उखरीची ही जागा. या जागी एक बाग होती. ती स्वतः बाबांनी दगडगोटे वेचून, वामन तात्यांच्या मातीच्या घागरींनी दिवसभर पाणी ओतून, खपून केली होती. त्या बागेतील फुलझाडांऐवजी तेथे आता एक सुंदर वास्तु उभी राहिली.

परंतु या वाड्यास वास्तु म्हणण्याऐवजी मठ म्हणणेच अधिक शोभून दिसेल. या वाड्यात हरिनाम, हरिगुणगान याविना अन्य काहीच उरले नाही. कारण श्रीज्ञानेश्वरी, एकनाथी भागवत, श्रीभावार्थ रामायण, श्रीहरिवरदा, श्रीगुरुचरित्र हे नेमून दिलेले ग्रंथ भक्तांनी तेथे दुपारी वाचण्याची आणि त्यांचे निरूपण करण्याची श्रीबाबांची सक्त आज्ञाच असे.

श्री. अण्णासाहेब दाखोलकर या साठेवाड्यास भक्तांचा ‘आखाडा’ या नावाने गौरवतात. भक्तांनी श्रीबाबांच्या कार्याच्या सर्व योजना या वाड्यात बसूनच आखल्या. खेडा जिल्ह्यात डेप्यूटी कलेक्टर असताना श्री. साठेसाहेब यांना नोकर म्हणून लाभलेला व पुढे परम साईभक्त म्हणून गौरविण्यात आलेला मेघा या साठे वाड्यातच राहात असे. तेथेच श्रीबाबांनी निष्पाप मेघावर बहुमोल कृपाप्रसाद केला.

गुरुस्थानाच्या आणि निबवृक्षाच्या रूपाने साक्षात श्रीबाबाच श्री. साठेसाहेब यांच्या वास्तूत कायमचे राहायला आले. श्रीद्वारकामाईने, श्रीसमाधिमंदिर यांच्या इतकेच पावित्र्य साठेवाड्याच्या परिसरात लाभले.

श्री. साठेसाहेबाच्या बेचाळीस कुळातील गुरुभक्तांनी जे तप केले, ते श्रीबाबांच्या या कृपाप्रसादामुळे श्री. साठेसाहेब यांच्या पिढीस लाभले. श्री. साठेसाहेबांच्या लौकिक चरित्रावरील ही दिव्य पताका होय.

साठे यांचे सासरे केळकर हे पण साईभक्त होते.

श्री साईबाबा संस्थान, शिरडी
श्री साईबाबा संस्थान प्रकाशित पुस्तकांची यादी

अनु. क्र.	पुस्तकाचे नांव	भाषा	किंमत	पॅकीग व पोस्टेज
१.	श्री साई सत्चरित	मराठी	३१-००	६-५०
२.	—”—	इंग्रजी	१४-५०	५-२५
३.	—”—	हिंदी	८-५०	५-२५
४.	—”—	गुजराथी	१९-००	५-२५
५.	—”—	कन्नड	१०-००	४-००
६.	—”—	तेलगु	—	—
७.	—”—	तामील	—	—
८.	—”—	सिंधी	२२-००	४-५०
९.	श्री साई सत्चरित पोथी	गुजराथी	३१-००	६-५०
१०.	श्री साई लिलामृत	मराठी	—	—
११.	—”—	हिंदी	१०-५०	४-००
१२.	—”—	गुजराथी	६-६५	४-००
१३.	अवतार व कार्य	मराठी	६-००	४-००
१४.	स्तवन मंजिरी	मराठी	०-६५	३-५०
१५.	—”—	हिंदी	१-००	३-५०
१६.	—”—	गुजराथी	—	—
१७.	सगुणोपासना (आरती)	मराठी	०-७०	३-५०
१८.	—”—	हिंदी	१-२५	३-५०
१९.	—”—	गुजराथी	०-८०	३-५०
२०.	—”—	तेलगु	—	—
२१.	—”—	सिंधी	१-२५	३-५०
२२.	दासगण्यूक्त ४ अध्याय	मराठी	१-८५	३-५०
२३.	सचित्र साईबाबा	मराठी/इंग्रजी	—	—
२४.	मुलांचे साईबाबा	मराठी	१-६५	३-५०
२५.	—”—	इंग्रजी	१-६५	३-५०
२६.	—”—	हिंदी	१-६५	३-५०
२७.	—”—	गुजराथी	१-६५	३-५०
२८.	—”—	तेलगु	२-००	३-५०
२९.	रुद्राध्याय (अ. ११ वा)	मराठी	०-८०	३-५०
३०.	मार्गदर्शिका (शिडी गाईड)	मराठी	१-५०	३-५०
३१.	—”—	इंग्रजी	१-५०	३-५०
३२.	—”—	गुजराथी	१-५०	३-५०
३३.	साई दि सुपरमेन	इंग्रजी	७-२५	४-००
३४.	साईबाबा ऑफ शिडी (भरुचा)	इंग्रजी	६-५०	४-००
३५.	साईबाबा ऑफ शिडी (प्रधान)	इंग्रजी	३-००	४-००
३६.	अष्टोत्र शत नामावली	मराठी	१-००	३-५०
३७.	रघुनाथ सावित्री भजनमाला	मराठी	१५-२५	४-

Regd: No. MH/BYE/26

LICENCE NO. 19

Licence to Post Without Prepayment
At Dadar Head Office, Bombay-14.

श्री साईबाबा संस्थान शिरडी फोटोंची यादी

अनु. क्र.	फोटोचे नांव	साईज	किमत	योस्टेज व पॅकिंग
१.	द्वारकमाई फोटो (स्लैस्टिक कोटेड)	१७" x २२"	३-५०	३-५०
२.	— " —	१४" x २०"	१-५०	३-५०
३.	— " —	७" x १०"	०-६०	३-५०
४.	दगडावर बसलेले साईबाबा (काळा/पांढरा)	१४" x २०"	०-८०	३-५०
५.	मूर्ती फोटो	१४" x २०"	१-५०	३-५०
६.	— " —	१०" x १४"	०-९०	३-५०
७.	— " —	७" x १०"	०-६०	३-५०

पुस्तक आणि छायाचित्रे मिळण्याचे ठिकाण :—

- कर्यकारी अधिकारी, श्री साईबाबा संस्थान,
पो. शिरडी, ता. कोपरगांव, जि.- अहमदनगर.
- साईनिकेतन, ८०४-बी, डॉ. आंबेडकर मार्ग,
दादर, मुंबई-४०० ०१४.

मुद्रक: श्री. एम.डी. राजन, गीता ऑफसेट, बी-२३ रॅयल इंडस्ट्रियल इस्टेट,

नायगांव क्रॉस रोड, बळाळा, मुंबई - ४०० ०३१.

— — — — — नं प्रमाणे ग्राहक सिक्केतन

दादर, मुंबई - ४०० ०१४.

श्री

श्री साईबाबा

श्रीसाईबाबा संस्थान, शिरडीचे अधिकृत मार्गसिक

जुलै-१९८७

श्री साईंबाबा संस्थान शिरडीचे अधिकृत मासिक

श्रीसाईंबाबा संस्थान

शिरडीचे अधिकृत मासिक

संपादक

श्री. रा. द. बन्ने

कार्यकारी अधिकारी श्रीसाईंबाबा संस्थान शिरडी

—: कार्यकारी संपादक :—

ग्रा. सौ. इंदिरा खेर
एम.ए. पी.एच.डी.
(इंग्रजी आवृत्ती)

श्री. सदानन्द घेंदवणकर
(मराठी आवृत्ती)

गुरुपौर्णिमा विशेषांक

वर्ष ६६ वे]

किंमत २ रुपये
दूरध्वनी : ४१२ २५ ६१

[अंक ४

— कार्यालय —

“साईंनिकेतन”, प्लॉट नं. ८०४ बी, डॉ. ऑबेडकर रोड, दादर, मुंबई-४०० ०१४.
वार्षिक वर्गणी रु. १०/- (ट.ख. सह) किंवद्दन अंक २ रु. फ्रॅक्ट.

श्री साईबाबांच्या संदेशाचा जगभर प्रसार करणे हे
श्री साईलीलाचे मुख्य उद्दिष्ट आहे.

रघुनाथ सावित्री साईनाथ भजनमाला

२०

१८

पहिले मणाणे मागतो मी देवा।
कोणाचाही हेवा नको मर्नी।
दुसरी देणगी देई मज देवा।
लीन हा असावा सर्वाभूतीं॥
तिसरे मुखांत देई सत्य शब्द।
मोहांत या लुब्ध नको ठेवू॥
दास म्हणे देवा इच्छावें मागावें।
कोड पुरवावें तरी धन्य॥

श्रीसाईं श्रीसाईं हांक मारितों मिळोन॥
रंगणी या हो लवकरी उठोनी॥
श्रीसाईं श्रीसाईं बैसा आसनावरी॥
ठेवितो मस्तक चरणावरी॥
साईं जिवलगा येरे। नाथा मला भेट दे रे॥
श्रीसाईं श्रीसाईं जिवा लागली भूक॥
या मज चरणसेवेंचे सुख।
श्रीसाईं श्रीसाईं जिवा लागली तहान॥
फजा मल्ला भक्तिरसपान॥

१९

गुरुप्रेमाविणे वाटे व्यर्थ जिणे।
असणे नसणे सारखेंच॥
वसल्या अंगांत जिवासी तारण।
याची खाणाखूण प्रेमी जाणे॥
माता जेविं बाळा करिते सांभाळ।
गुरु प्रतिपाळ करी भक्तां॥
दास म्हणे माझा गुरुसाईं संत।
प्रेमे दंडवत घालीं नित्य॥

२१

संकाळी उठोनि साईसुख पहातें।
वंदन करिते सर्वाआधी॥
प्रपंचाच्या रहाटा मग मी लागतें।
कधी न विसरते तुझे नाम॥
तुझिया नामाची लामो जीवा गोडी।
पुरवावी आवडी सद्गुरु आई॥

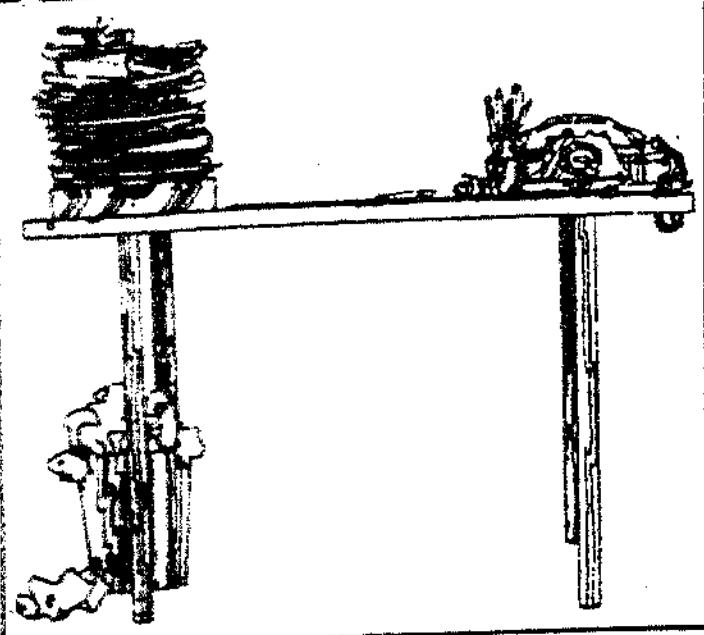
या मासिकात प्रकाशित झालेल्या लेखांतील
मतांशी संपादक सहमत आहेतच असे नाही.

गुरुपौर्णिमा विशेषांक, जुलै — १९८७

अनुक्रमणिका

क्रमांक	लेख-कविता शिर्षक	लेखक-कवि नाव	पृष्ठ क्रमांक
१	संपादकीय	—	४
२	श्री साईनाथांचा शरणार्थी	श्री. वि.बा. खेर	६
३	श्री साईचे सत्य चरित्र	श्री. मु.ब. निवाळकर	१२
४	गुरुपौर्णिमा	श्री. बाळकृष्ण देसाई	१६
५	शिक्षक म्हणजे गुरु नव्हे...	सौ. रेखा माहिमकर	१८
६	शिवलोकातून ब्रह्मलोकाकडे	श्री. चकोर आजगांवकर	२१
७	साईदेवाची गाणी	श्री. श्रीकांत सावंत	२३
८	गुरुवर निःसीम भक्ती कशी असावी	सौ. सरोजिनी भुव्ये	२४
९	स्वार्थपीटी	श्री. रमेश चक्काण	२५
१०	श्री साईची प्रेरणाशत्ती	श्री. वि.म. हटवार	२७
११	राजापूर्ची परमपवित्र गंगामाई	श्री. शरदचंद्र शेरे	२८
१२	श्री साईची अगाध लीला	सौ. उषा अधिकारी	३०
१३	सटका वापरणारा संत	श्री. अनिल रसाळ	३३
१४	भक्त संकटी धावून येई....	डॉ. ग.प. आमटे	३५
१५	भक्त-परमात्मा	श्री. चंद्रशेखर जोशी	३६
१६	दोन समकालीन सत्पुरुष	श्री. गुरुनाथ पन्हाळकर	३७
१७	साई नामना सुवास	सौ. लीला मराठे	३८
१८	प्रेमदीप	श्री. शाम जुवळे	३९
१९	साईकृष्ण धोळा	श्री. विलास पडवळ	४०
२०	पसाय-दान	डॉ. र.सी. कापडी	४१
२१	आध्यात्मिक पातळी....	श्री. अं.रा. सुर्वे	४५
२२	त्यावेळी हेमित्र थंगरले असतील	डॉ. अनिल मोरे	४७
२३	धांवा	सौ. शोभा देशपांडे	४९
२४	एक अविस्मरणीय यात्रा	सौ. प्रमिला आजगांवकर	५०
२५	धन्य मी शिंदेश्वर पाहिले	श्री. परशुराम मायीणकर	५१
२६	श्री साई दरबारातील माणिक आणि मोती-१	—	५२
२७	सोडवा सोई	सौ. मथुराबाई हिबारे	५४
२८	घार हिडे आकाशी...	श्री. श.ग. सारंगधर	५५
२९	तुमचा मी भर वाहीन सर्वथा	श्री. विजय परब	५६
३०	प्रयत्नांची शिकत्त....	श्री. सुरेश आयरे	५७
३१	साईचे गाईन मी गुणगान	श्री. बा.ना. तळवाडकर	५८
३२	लेख अनुभवकथनपर झाला	श्री. अरविंद बारटके	५९
३३	साईचे वास्तव्य	कु. भारती पेलनेकर	६१
३४	दासांचा दास हा साईदास	श्री. गजानन कुळकर्णी	६१
३५	श्री साईदर्शनाची हाक	सौ. अनिता कोरडे	६२
३६	साई-स्मरण	कु. प्रदिप पडवे	६२
३७	आधी ध्यान मग ज्ञान	श्री. चंद्रकांत हवालदार	६३
३८	शिरडी वृत्त — मार्च ८७	—	६४

गुरुचे अस्तित्व

संपादकीय

मानव हा प्राणी ईश्वर निर्मित आहे तो काही पूर्णत्वाला पोचलेला नाही. आणि पूर्णत्वाला पोचलेला नाही म्हणूनच की काय त्याचे ठायी अहंभाव, बेरडवृत्ती, अकर्तव्यता, मदांधता इत्यादी दुर्गुणांचा वास आहे. अर्थातच बहुतेक सर्वांचीच ही स्थिती आहे असे म्हणता येणार नाही. मानवी देह हा चौच्यांशी लक्ष योनीनंतर अस्तित्वात आलेला आहे. हा मानव देह कुणाला मागील जन्मीच्या गर्दभानंतर, अश्वानंतर, व्याघ्रानंतर अगर अन्य कोणत्याही योनीनंतर प्राप्त झालेला असेल! कित्येक मानव देह मानव देहातूनच लय पावून पुनरपी मानव देहातच जन्मास येतात. अशा व्यक्तींच्या ठायी सौजन्यता, कर्तव्य परायणता, परमभक्ती भाव, सेवा धर्म, शेजार धर्म, देशसेवा, इत्यादींकडे ओढा असलेला दिसून येतो. परंतु ही देणगीही भगवंताने एक दोन जन्मातच दिलेली नाही. त्याकरिता त्याला कितींदातरी मानव देह धारण करावे लागतात, आणि ते सोडावे लागतात. त्याची मोजदाद फक्त चित्रगुप्तालाच काय ती करता येते. मानवी शक्तीच्या आटोक्या बाहेर ते आहे. आणि म्हणूनच ईश्वराचे अस्तित्व कुणालाही मान्य करावेच लागेल.

प्रत्यक्ष ईश्वराचे अस्तित्व सर्वांनाच कळून येत नाही आणि म्हणूनच गुरुची निर्मिती या कार्यकरिता माध्यम म्हणून भगवंताने उपयोजिली. “मातृदेवो भव, पितृदेवो भव, आचार्य देवो भव, गुरुर्देवो भव,” असे जे शास्त्रोक्त वचन आहे त्याचा तरी अर्थ काय? परमेश्वराचे अस्तित्व आपल्या शिष्याला दाखवून देण्याकरिताच ही अशी वचनाची उपाय योजना झालेली आहे. यावरून हेच सिद्ध होते की प्रत्यक्ष आई-बाप -शिक्षक आणि गुरु हेच काय ते देव आहेत. देवाचे कार्य आणि मार्गदर्शनाचे कार्य बहुतांशी परमेश्वराने या माध्यमावरच सोपविलेले आहे.

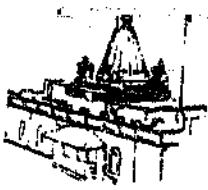
लहानपणी आई आणि वडील हे गुरुची भूमिका पार पाढून मुलाला चालणे, बोलणे, खाणे, खेळणे इ. सारे काही शिकवितात. त्यानंतर स्नान, संध्या, ध्यान, भजन, शिक्षण व योग्य आचरण इ. ची दीक्षा देतात. त्यानंतर उच्च शिक्षण, व्यवहार, नितीतत्वे व त्याबरोबरच सत्संग समागम, ईश्वर नामस्परण, देशकार्य, समाजकार्य, शेजारधर्म इ. गोष्टी शिकवितात. येथे प्रत्यक्ष जरी ईश्वर येत नसला तरी ईश्वराचे अस्तित्व त्या त्या शिकविणाऱ्या व्यक्तीत समाविष्ट करून ईश्वरचे ईश्वरी प्रेरणेने ते कार्य त्यांच्या कळून करवून घेतो. अर्थातच ईश्वराचे अस्तित्व त्यात असते हे सिद्ध होते. म्हणून ठोकळ मानाने असे म्हणता येईल की, “घर घर में परमात्मा का निवास है” फक्त त्याला अंतःचक्षुंनी पाहिले पाहिजे. यासंबंधी एक कथा सांगतो.

संत श्री एकनाथ महाराज हे स्वामी जनार्दन पंतांचे शिष्य व भक्त. जनार्दन स्वामी हे गुरु दत्तात्रेयाचे निस्सीम भक्त होते. उपासक होते. अनुग्रह देऊन एकनाथांना दत्तात्रेयांचे दर्शन घडवून देण्याच्या उद्देशाने जनार्दन पंतांनी दत्तात्रेयांना भोजनाचे आमंत्रण दिले ते त्यांनी स्वीकारले. गुरु दत्तात्रेय, जनार्दन स्वामी व एकनाथ महाराज भोजनास बसले. भोजन कार्यक्रम मजेत पार पडला पण भोजन प्रसंगी एकनाथांना आलेल्या अपरिचित व्यक्तीचा (दत्तात्रेयांचा) परिचय करून घेता आला नाही. सर्व सामान्य व्यक्ती दिसत होती आणि त्यामुळे एकनाथांची हीच कल्पना की, त्यांच्या प्रमाणेच ती व्यक्ती जनार्दन पंतांचे शिष्य असावी. भोजनानंतर हस्त प्रक्षाळण झाले आणि तेव्हा जनार्दन पंतांनी आपले उपरणे दत्तात्रेयांना हात पुसण्यासाठी दिले. दत्तात्रेयांनी नाथांकडे पाहिले आणि आता ताणण्यात अर्थ नाही असे समजून जनार्दनपंतांनी गुरु दत्तात्रेयांना खूण केली. तोच दत्तात्रेयांनी क्षणमात्रच एकनाथांसमोर त्रिमूर्ती दत्तात्रेयाची प्रतिमा अक्षरशः उभी केली. एकनाथांचे डोळे दिपून गेले. क्षण मात्रच त्या अलौकिक मूर्तीकडे बघून त्यांचे नेत्र बंद झाले आणि एवढ्यातच दत्तात्रेय निघून गेले. देहभानावर यावयास एकनाथांना जनार्दन पंतांनी सहारा दिला. एकनाथांनी श्रीचरणी माथा ठेवला. आपल्या सत् शिष्यावर गुरु प्रेम किती करतो व शिष्याचे नि गुरुचे किती प्रेम असते याची ही सत्य कहाणी आहे.

म्हणून प्रत्येक भक्ताने आपल्या गुरुवर निर्मळ प्रेम करावे, त्या प्रेमात खोटा दांभिकपणा नको. वरवरपणा नको. परमेश्वराने आपणासच नव्याण्णव टक्के इहलोकीचे सूत्रधार बनवून टाकले आहे. फक्त नावापुरतीच काही सूत्रे आपल्या हाती ठेवली आहेत. सुविचारांची जोड, निरंतर अभ्यास, सत्संग यांची योग्य जोड मिळाली तर प्रत्येकाला ईश्वराच्या अस्तित्वाबद्दल व पर्यायाने आपल्या गुरुच्या अस्तित्वाबद्दल मुळीच शंका उरणार नाही.

श्री साईबाबा संस्थान, शिरडी गुरुपौर्णिमा उत्सव

प्रतिवर्षप्रमाणे श्रीक्षेत्र शिरडी येथे गुरुपौर्णिमा उत्सव यंदा शुक्रवार दिनांक १०-७-१९८७ ते रविवार दिनांक १२-७-८७ हे तीन दिवस साजरा होईल असे श्री. ग.द. बने, कार्यकारी अधिकारी, श्री. साईबाबा संस्थान शिरडी हे कळवितात.

श्री साईनाथांचा शरणार्थी — (२५)

लेखक : ब्रह्मीभूत स्वामी साईशरणानंद
अनुवादक: वि.बा. खेर

ईसवी सन १९२४ जून पासून १९२६ सप्टेंबर पर्यंतचा माझा काळ कडक तपश्चयेत गेला. तपश्चयेचा उद्भव का व कसा झाला ते आता नक्की आठवत नाही पण खाण्याच्या बाबतीत कडक नियमन केले होते. प्रथम एक दिवस दूध पिऊन व बदामाचा एक लाडू खाऊन चालवी व दुसऱ्या दिवशी रात्री दूध व तुपात परतलेल्या भाजी शिवाय काही खात नसे. उत्सवाचे* सात दिवस घरी मौन पाठत असे. फराळ करून राही व धार्मिक ग्रंथांचे पारायण करी. आठवड्यातील ठरलेल्या वारी सबंध दिवस मौन पाळे व जमीन साफ करून लादीवर एक ब्लैंकेट पांघरून निजून जाई.

एका उत्सवात सात दिवस मी कच्चे अन्न खाऊन राहिलो. एक दोन मुठी गहू रात्री भिजत ठेवून दुसऱ्या दिवशी सकाळी ऑफिसमध्ये जाण्यापूर्वी ते गहू, ताजे खोबरे व गुळाबरोबर खाई. एकादशी निरहार व निर्जल करत असे. पुष्कळ वेळा सतत तीन दिवस उपास करी. शरीरात अशक्तता जाणवे व तोंडातून शब्द उमटत नसे. तरीसुद्धा तीन दिवसांचा संकल्प पुरा केल्याशिवाय रहात नसे. वेगळे बिच्छाड केले तरी कधी कधी, ऑफिसात काम करून सुद्धा काही खातपीत नसे. मोघीबहेनला हे बघून रँडू येत असे. नंतर साडेअकरा महिने फक्त फराळ करून राहिलो. सकाळी दूध व बदामपिस्ते व सुंठ यांचा एकदीड नवटांकचा^१ लाडू व रात्री शिंगाड्याच्या पिठाची भाकरी, सुरण किंवा बटाई दुधाबरोबर घेई. या खुराकाने चित्त शांत राही परंतु व्यावहारिक बाबतीत जेवढे लक्ष पाहिजे तितके रहात नसे. आणि मी असे मानतो की, अशा प्रकारच्या उपासामुळे धंदा सोडण्याची मला बुद्धी झाली. परंतु अशा खुराकामुळे पायावर खरूज उठली व अनेक उपचार करूनसुद्धा बरी झाली नाही. फराळाचा आहार चालू होता तोपर्यंत खरूज मिटली नाही. म्हणून अकरा साडेअकरा महिने पुरे होताच फराळ थांबवून नेहमीचा आहार अहमदाबादला आल्यावर सुरू केला. फराळाच्या आहारामुळेच खरूज उद्भवते याची खात्री झाली. मला खरूज असताना औषध तयार करून लावण्याचे व मोजे खराब होत ते धुण्याचे परिश्रम मोघीबहेनलाच करावे लागत. अशारितीने आपल्या व्रतामुळे आजारी पडूने घरच्या माणसांवर आपला बोजा टाकणे माझ्या सिद्धांताविरुद्ध होते. म्हणून फराळ करण्याचे बंद केले. व्यावहारिक दृष्ट्या जरूर धंद्यामध्ये नुकसान झाल्याचे जाणवले, परंतु मला माझ्या पारमार्थिक प्रगतीविषयी संतोष होता तो कसा व कशामुळे ते आता पुढे वाचकाला समजेल.

रामनवमी, गुरुपौर्णिमा, कृष्णजयंती.

नवटांक म्हणजे शेराचा एक अष्टमांश भाग.

त्यावेळी विलेपाले येथील नव्या घरी मी पाच-साडेपाचला उठे. दांत घासून व थंड पाण्याने स्नान करून नित्यकर्म, भजन वगौर करे; मुख्यतः पंचदशी वाचत असे. जमिनीवर बँकेट घेऊन झोपे. पुस्तकात झुरळ होत म्हणून त्यांचा ढीग करून ठेवला होता. त्यांत काही वेळा फुरसं फिरत असलेले दिसे पण मी त्याची पर्वा न करता पुस्तकांच्या ढीगाजवळ रात्री निजे. मेंदू शांत राही. जेव्हा एकांतात खात असे किंवा फलाहारावर होतो त्या दरम्यान एका रात्री नागपुरचे ताजुद्दीनबाबा विमानात बसून स्वर्गाला प्रयाण करताना दिसले. नंतर एक दोन दिवसात हा महात्मा महासमाधीत लीन झाल्याची वार्ता वर्तमानपत्रावर वाचली.

फराळ करून राहिलो त्या दरम्यान एक मोठा अनुभव आला. या महान अनुभवाचे साधन होते गायत्री मंत्र. श्री. उपासनी मला एकदा म्हणाले होते की, गायत्री मंत्रासारखे दुसरे अमोघ साधन नाही. रात्री अकरा नंतर मी जेव्हा जागत असे तेव्हा भस्म लावून उघड्या शरीराने आसनाशिवाय लादीवर बसून गायत्री — ब्रह्मगायत्रीचा जप करी. नक्की किती वेळ बसत असे त्याचे स्मरण नाही परंतु सहज दोन तोस बसत असावाच. शरीरावर डास बसताच मरून पडत. मला त्यांचा त्रास होत नसे व हात सुद्धा हालवावा लागत नसे. एवढेच नव्हे तर पुष्कळदा ते माझ्या शरीरावर बसले असल्याचे भान सुद्धा मला नसे. परंतु नंतर उटून हात फिरविल्यावर तेथे मरून पडलेले दिसत.

हे अनुष्ठान चालू असता मला असा अनुभव आला की, विश्वातील माणसं माझ्याच विचाराप्रमाणे व इच्छेप्रमाणे वागत आहेत. जगातील दिसणारी प्रत्येक वस्तु जरूरीप्रमाणे समोर येई व ती नसल्यास बरे असा विचार येताच ती वस्तु नाश पावे. सर्व जग माझ्याच विचारांचे जणुकाय उद्यगार काढत आहे व जगातील सर्व घटना जणुकाय माझ्या संकल्पानुसार होत आहेत. माझ्याशिवाय या जगतात दुसरे काहीच नाही असा भास झाला; व जगातील जड व चेतन या सर्वांचे सर्व व्यवहार 'जणुकाय मी जगत सम्राट असावा त्याप्रमाणे माझी इच्छा किंवा संकल्पानुसारच होताना जाणविले. सर्वत्र माझाच विलास आहे असा अनुभव येऊ लागला. या अनुभवाविषयी जप करताना विचार आला की, हा अनुभव सर्वत्र मीच असल्याचा आहे. परंतु तो अनुभव घेणारा जरी मी असलो तरी हा अनुभव आला त्या मला पाहणारा, जाणणारा कोण? सर्वत्र मी म्हणजे आत्माच विलसत् असल्याचे भान झाले ते कोणी जाणले? ते ज्याने जाणले ते माझे सच्चिदानन्द साक्षी स्वरूप.... तेच आत्मस्वरूप, तेच परमात्म्याचे खेरे स्वरूप व त्याच्या पलीकडे काही नाही.

श्वेतश्वेतरोपनिषदाच्या ५ व्या, अध्याथाच्या ११व्या श्लोकात म्हटले आहे की, ज्या प्रकारे अन्न व पाण्याच्या सेवनाने शरीराची वृद्धी होते त्याप्रमाणे संकल्पाने, स्पशनि, दर्शनाने, मोहने, हा देही क्रमशः योनीमधून जाऊन या कर्मानुसार रूप धारण करतो म्हणजे जन्म घेतो. भगवदगीतेच्या अध्याय ७ च्या २७ व्या श्लोकात भगवंत म्हणतात, 'हे परंतपा भारता, इच्छा आणि द्वेष यांपैसून उत्पन्न होणाऱ्या द्वंद्वांच्या मोहामुळे

(सुखदुःखरूपी मोहने) सर्व भूते स्थूलदेहात आत्मावर (जन्मास येऊन) भ्रम पावतात.”

पुष्कळ वर्षानंतर या गोष्टीचा प्रत्यक्ष अनुभव येऊ लागला, बघितला, लक्षात आला; इन्द्रिय विषयांच्या हुबेहुब चित्रांची मनाच्या पटलावर पुनरावृत्ति होताना दिसली. याने तर जीवभाव बांधला जाईल अशी धास्तीसुद्धा वाटली. पण नंतर संन्यास घेतल्यावर हा जीवभाव बांधला जोऊ नये म्हणून मानसिक पटलावर जी जी चित्रे उभी राहतात ती केवळ साक्षीवत् पाहत राहिल्याने, त्यांच्याकडे ध्यान न दिल्याने ती आपोआप विलीन होतात याची खात्री झाली आहे. याविषयी आता असेपण वाटते की, त्रिगुणातीत अवस्थेत राहणाऱ्याचा जीवभाव या विषयांच्या येण्याजाण्याने कधीच बांधला जात नाही. पुढे त्रिगुणातीतापेक्षा अधिक श्रेयस्कर मार्ग

“देहोकेहिमिति संकल्प सत्यजीव स एव हि —

अनात्म दृष्टेर विवेक निद्राम्
अहमम् स्वप्रगतिगतोहम् ।
स्वरूप सूयोऽश्युदिते स्फुयेते
गुरुर्महावाक्यपदेः प्रबुद्धः ॥

— या श्लोकाने समजलो तो असा की, देहभावना सोडून स्वरूपस्थ राहण्याच्या सतत प्रयत्नात मग्र किंवा तल्लीन होणे.

साईमहाराजांनी आपण सर्वत्र आहोत व भक्तांचे सूक्ष्मातील सूक्ष्म विचारांपासून सर्व गुप्त व उघड व्यावहार यासंबंधी जाणकार आहोत याचा त्यांना प्रत्यक्ष अनुभव दिला — अन्वय रीतीने आत्म्याचे सर्वव्यापित्व दाखविले. श्री साई महाराजांच्या कृपेने साधना करता करता मी स्वतः साक्षीरूपाने सर्वत्र विलसत असलेला आत्मा आहे याचा अनुभव आला.

हे दृष्ट जगत् आपल्याच पुण्य व पाप यांचे मूर्तिमंत फळ आहे. आपल्याला ज्या ज्या वस्तू, माणसं, परिस्थिती अनुकूलता घडविणारी किंवा अनुकूलता असणारी आढळून येणे हे सर्व आपलं पुण्यच साकार होऊन आपल्याला व्यावहारिक सुख देण्यास उत्पन्न झालेलं समजावं. आणि त्याप्रमाणेच ज्या ज्या वस्तू, माणसं, परिस्थिती आपल्याला प्रतिकूल होते किंवा प्रतिकूल आढळून येते ते सर्व आपल्या पापांचे साकार झालेले फळ, दुःख देण्यास उत्पन्न झालेले समजून, सुखाने मोहीत होऊ नये किंवा दुःखात हिंमत सोडू नये. परंतु दोन्ही परिस्थितीत समाधानी वृत्ति ठेवावी — ठेवण्याची संवय करावी. हाच योग आहे. सुखदुःखे समे कत्वा लाभालाभौ जयाजयौ। (भगवद्गीता, अध्याय २, श्लोक ३८) ध्यानासाठी दृश्याला विलीन करण्यासाठी सुद्धा या ज्ञानाचा उपयोग होऊ शकतो. श्री शंकरानंदांनी भगवद्गीतेतील १२ व्या अध्यायाच्या १२ व्या श्लोकावर कर्म-फलत्यागमविषयी टिकेत हाच अर्थ सांगितला आहे.

याच सुमारास श्री. दाभोळकरांनी श्री साईलीलेसाठी लेख लिहिण्याचा मला आग्रह केला. त्यांना मराठीत एक लेख लिहून दिला तो व अगोदर गुजराथीत लिहिलेला माझा अनुभवपर लेख हे दोन्ही श्री साईलीलेत प्रसिद्ध झाले. तसेच माझी गुजराथी भजने व एक इंग्रजी कविता पण साईलीलेत छापून आली.

एका रविवारी मी श्री. लखमीचंद यांच्यासह जोगेश्वरी सारस्वत कॉलनीत श्री. आर.एस. टाकी, निवृत्त डेप्युटी इन्स्पेक्टर यांच्या दर्शनास गेलो व त्यांच्याकडे चालणाऱ्या भक्तिप्रसारक मंडळाच्या कार्यक्रमात बसलो. कार्यक्रमात टाकीमहाराज प्रवचन करत व ते भक्तिरसाने ओतप्रोत भरलेले असे. पुष्कळ वेळा बोलता बोलता त्यांचा कंठ दाटून येई. त्यांच्या भक्तिभावाविषयी मला खूपच आदर वाटला व शेवटच्या कार्यक्रमात सौ. सुमतीबहेननी एक करूणाष्टक इतक्या करूण स्वरात गायले की, प्रथमच माझ्या डोऱ्यात अश्रू उभे राहिले. बहुतेक शनि-रवी मी तिकडे जाई. त्यांची प्रसिद्ध झालेली सर्व पुस्तके — मानवधर्म, लघुबोध, परमामृत, 'दी सिलेशियल साँग'चे सर्व भाग — विकत घेतली आणि त्यांच्या कार्यक्रमाप्रमाणे प्रार्थना करी. करूणाष्टके वर्गैरेचे नित्य पठन करी. टाकी महाराजांचे पाठांतर खूप होते. कित्येक अभंग त्यांना मुखोदगत होते. त्या सुमारास राम मंदिराची स्थापना त्यांच्या अध्यक्षतेखाली झाली. दोघाचौघांना या भजनाच्या कार्यक्रमात गदगद होताना, अश्रूपात करताना, भावसमाधीत जाताना मी प्रत्यक्ष पाहिले.

यानंतर मुंबईतील धंद्यातील भागीदारी बंद करून मी अहमदाबादला पुनः मॉडेल स्कूलमधे दाखल झालो. त्या काळी लाल दरवाजाजवळ माझे बिन्हाड होते. तेथे एक फकीर माझ्या घरासमोरून सकाळी नऊ वाजता एक कडवे गात जाई ज्याचा भावार्थ असा होता, 'अल्ला का नाम सच्चा माया क्या करेगी?' दुसरा एक फकीर रविवारी किंवा रजेच्या दिवशी आमच्या व जवळच्या घरांसमोर भिक्षा मागता मागता म्हणत जाई, 'जलदी मरो, घर खाली करो.' या वाक्याचा अर्थ स्पष्ट आहे की देहाचा अध्यास मरो, अहंकारातून मुक्त व्हा, देहरूपी घराला म्हणजे शरीर व त्याच्या जोडीला असलेल्या 'मी व माझे' या भावनांचे घराला सोडा म्हणजे 'मी-माझे' या भावनेतून मुक्त व्हा.

एके दिवशी सकाळी नऊच्या सुमारास गणवेश धारण केलेला एक पोलिस इन्स्पेक्टर जिना चढून वर आला व माझ्यावर पिस्तुल रोखून उभा राहिला. मला विचार आला की, हे काय आहे? याने कशाला माझ्यासमोर पिस्तुल धरलेले आहे? काहीही असो; आपण मरणासाठी तयार असावे. या विचाराने मी परमात्म्याचे स्मरण करून इन्स्पेक्टरच्या तोंडाकडे बघून उभा होतो. त्याने नागरदास नावाच्या माणसाचे संपूर्ण नाव व आडनाव विचारले. मला त्याची काही माहिती नव्हती म्हणून तसे त्याला सांगितल्यावर तो लगेच काही बोलल्याशिवाय जिना उतरून निघून गेला. काय : अशारीतीने बाबा माझे मृत्युविषयीचे भय नष्ट करू इच्छित होते?

याच सुमारास श्री समर्थ रामदासस्वामीचे 'मनाचे श्लोक' याचा पद्यात्मक अनुवाद, जो १९१४-१५ साली बाबांच्या कृपेने माझ्या हातून झाला, त्याच्या भालचंद्र यशवंतराव उपाध्ये यांच्या सांगण्यावरून छोटालाल केमिस्ट यांनी एक हजार प्रति छापल्या. १९२९ च्या नोव्हेंबरमध्ये मॉडेल स्कूल सोडून मी मुंबईला गेलो. तेव्हा प्रत्येक विद्यार्थ्याला माझी स्मरण-भेट म्हणून वरील अनुवादाची एक प्रत दिली.

१९२०-२१ मध्ये नानाभाई देसाईशी माझी ओळख झाली होती. त्यांचे जावई अंबालाल प्राणशंकर भट, बी.ए., एल.एल.बी. यांचा या सुमारास परिचय झाला. भटांची

पकी नंदुबहेन ही देसाईची सर्वांत मोठी मुलगी होती. या गृहस्थांची माझ्या येथे येजा हळूहळू वाढून त्यांनी माझ्या प्रवृत्तीत रस घेण्यास सुरुवात केली. ते प्रथम वकिली करत परंतु त्यात मन न रमल्याने हरिलाल देसाई यांच्या वजनाने क्रॉफर्ड बेली आणि क. या सॉलिसिटर-पेट्रोत मॅनेजिंग क्लार्क झाले. त्यांच्या खात्याचे मुख्य नुराणी सॉलिसिटर झाले होते. परंतु प्रथमपासून नुराणी क्रॉफर्ड बेलीमध्ये नोकरी करीत होते व अगोदर ज्या खात्यात ते (नुराणी) काम करीत, त्याचे मुख्य सॉलिसिटर कोर्न होते. भटांनी नुराणींच्या मार्फत माझी कोर्नशी मुलाखत करवली. त्यावेळी म्हणजे १९३० मध्ये मी लॉ कॉलेजमध्ये प्रोफेसर होतो आणि कंपनीचा कायदा व इन्सॉल्हन्सीचा कायदा या विषयावर दोन पुस्तके लिहिली होती, ती मुलाखतीत कोर्नना दाखविली. त्यामुळे त्यांच्यावर चांगली छाप पडली. मुलाखतीनंतर थोड्याच दिवसात माझी मासिक रु. ३५० पगारवर अॅसिस्टेंट म्हणून क्रॉफर्ड बेलीमध्ये नेमणूक झाली. तेथे फार काम करावे लागे. ठीक दहा वाजता ऑफिस सुरु होई व संध्याकाळी सहा वाजेपर्यंत काम असे. मधल्या वेळी दुपारी एक तास सुटी असे. त्यावेळी मी चर्चेट स्ट्रीटमध्ये एक ब्लॉक भाड्याने घेतला होता. एकदा सणाच्या निमित्ताने दोन दिवसांची सलग रजा आली. रजेच्या आदल्या दिवशी ऑफिसमधून येऊन मी खिडकी जवळ उभा राहिलो व शून्यमनस्क स्थितीत बाहेर पहात होतो. मला आलेला पाहून आई त्या खोलीत आली व मला असा वेळ काढताना पाहून दुसऱ्या खिडकीजवळ उभी राहून मला म्हणाली, “हे पाहून मला तुझे वडील पहाटे उठून भजन गात त्याची आठवण येते — ‘जग दर्शन का मेला है’ — हे जगत मिथ्या दर्शनाचा मेळा आहे. घडी भर दिसते न दिसते व अदृश्य पावते.” मी म्हणालो, “भजन चांगले आहे. त्यात सांगितलेली गोष्ट अगदी सत्य आहे.” असे म्हणून मी खिडकी जवळून आत येऊन कोचावर बसलो व आई येऊन जवळच्या खुर्चीवर बसली. नंतर ती म्हणाली, “हे भजन गायत्यावर तुझे वडील जे भजन गात त्याचे शब्द होते ‘प्रथम आणि ओंकार’. ती मला उपदेश करीत होती असे वाटले: ‘खिडकीत उभा राहून मिथ्या जगताचे दर्शन काय करायचे? वेळ का फुकट घालवावा? जे जे पाहतोस त्यात ओमरूपी ब्रह्म पहा, ओंकाररूपी जागृत अवस्थेत हे हालचाल करणारे जग विराट समज.’”

क्रॉफर्ड बेलीमधील कामाचा बोजा माझ्या शरीराला सोसला नाही. डॉक्टरांनी मला प्ल्युरीसी झाली असे निदन केले. दिवसेदिवस तब्येत जास्त बिघडू लागल्यावर माझा मेहुणा रामकृष्ण याच्या खोलीवर मी माझा मुक्काम हलविला कारण स्टेशनपासून आमच्या बंगल्यापेक्षा त्याचे बिन्हाड फारच जवळ होते. तरी तब्येत बिघडतच गेली. पाठीत दुखे व त्यामुळे रात्री झोप येत नसे व बसून रहावे लागे. त्यावेळी श्री साईबाबा स्वतः माझ्या पलंगावर बसून खीरु रूपाने शरीरावर हात फिरवीत; रूप मद्रासी खीचे भासले.... काही दिवसांनी मला बरे वाटले व हिंडण्या फिरण्याची शक्ति आली. या आजारा दरम्यान मी अहमदाबादला रत्नोळ्यमध्ये साराभाईच्या घरात राहिलो व दिवाळीपर्यंत काही व्यवसाय करायचा नाही असे ठरविले.

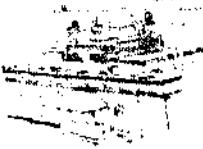
गुरुस्मृति हे श्री साईबाबांविषयीचे माझे प्रथम प्रकाशन याच सुमारास सुरत येथे प्रसिद्ध झाले. त्याचा इतिहास असा आहे की, दासगणूच्या (अर्वाचिन भक्त व सतलीलामृत यातील) ४ अध्यायाचे ओवीबद्ध भाषांतर करून मी साईबाबांच्या हातात दिले तेव्हा ते 'छापा' असे ते म्हणाले होते. याविषयीचा वृत्तांत पूर्वी येऊन गेला आहे. त्यावेळी नानासाहेब चांदोरकरांनी अनुवादात दोष आहेत असे सांगितले म्हणून व शिवाय छपाईच्या खर्चाचा काहीच अंदाज नसल्यामुळे, छापण्यास पुष्कळ खर्च लागेल या भीतीपोटी, बाबा देहधारी असूनही त्यावेळी तो प्रकाशित झाला नाही. माझा भाऊ वैकुंठ ऊर्फ व्यंकटराव तसेच डहणूचा एक साईभक्त यांनी हा अनुवाद लिहून काढून त्याचे नित्य पठन ते करीत. त्याच्या प्रकाशनासाठी एका गृहस्थाने रु. ४५ दिले म्हणून मी त्याचा विचार केला. दासगणूकडून अनुवाद प्रसिद्ध करण्यासाठी अनुमति मिळाल्याने तदनुसार सुरतमधील जैन प्रेसला हस्तलिखित दाखविल्यावर त्यांनी ९० ते १०० रुपयांत ते छापण्याचे कबूल केले आहे. असे व्यंकटरावने मेघश्याम मार्फत कळविल्यावरून त्याला पैसे पाठवून दिले व छपाईचे काम पुरे होऊन ते पुस्तक प्रसिद्ध झाले.

साईस्तोत्र

काय घडे कळे ना काही	अंधारल्या दिशा दाही।
तुझे लेकरू गीत गाई	साई साई॥ १॥
हिंदु वा मुसलमान	थोर वा लहान।
सकलांचा जीव प्राण	साई साई॥ २॥
संसार वाट चालता पाऊले	तन मन व्याकुळले।
तव नामे सौख्य लाभले	साई साई॥ ३॥
कधी घडे उपवास	लाभे कधी घास।
परी जीवा एक ध्यास	साई साई॥ ४॥
जप तुझा रात दिनी	नाही दूर तू येथूनी।
वसे शिर्डी मम मनी	साई साई॥ ५॥
तूच कृष्ण तूच राम	माझे करी सर्व काम।
जीवा लाभतो विराम	साई साई॥ ६॥
शिर्डीचे महाद्वार	भक्तांसाठी चमत्कार।
श्रद्धा सबुरीचे हार	साई साई॥ ७॥
वरदानाची नदी तव समाधी	अखंड वाहे मना मधी,
महीमा आगळा करी उदी	साई साई॥ ८॥
गेलो बुद्धनी ध्यानात	दुजे काही ना मनात।
रवीच्या गगनात	साई साई॥ ९॥

— श्री. रवी परशुराम देशमुख

बँक ऑफ इंडिया,
पोलादपूर, जि. रायगड.

श्री साईंचे सत्य चरित्र — अध्याय ३९ वा

गद्य अनुवाद- श्री. मु.ब. निबाळकर
१/१४, फाईव्ह स्टार अपार्टमेंट्स,
बंडगार्डन रोड, पुणे -४११००१.

(जूनच्या अकात प्रसिद्ध झालेल्या ‘श्री साईंचे सत्य चरित्र- अध्याय ३९ वा’
या लेखाचा उर्वरित भाग.)

श्रीसाईबाबा प्रेमाचे आणि करुणेचे सागर. त्यांनी नानांचे निमित्त पुढे करून तुम्हा आम्हा सर्वांसाठी गीतेच्या या अर्थाचे प्रवचन केले. गीता हे साक्षात भगवंताचे वचन आहे म्हणून ते प्रत्यक्ष शास्त्र समजावे. ते सर्वकाळी प्रमाणभूत असते व त्याचा कधीही अनादर झाला न पाहिजे. अत्यंत विषयासक्त किंवा खरोखरचा जीवन्मुक्त या दोघांनाही शास्त्राच्या अर्थाची गरज नसते. त्याची उत्पत्ती (उत्पन्न होणे) तर फक्त मुमुक्षां (मोक्षाची इच्छा करणाऱ्यां) साठीच असते. ‘विषयांमध्ये मी पक्का गुंतला (आकळिला) गेलो आहे, कधी माझी सोडवणूक (मुक्ती) होईल’ असे सारखे म्हणणाऱ्या मुमुक्षाला वाचवायला ही शास्त्रे असतात. अशा आपल्या भक्तांना पाहून जेव्हा संतांना अत्यंत कळवळा उत्पन्न होतो तेव्हा ते काहीतरी निमित्त काढून सहज उपदेश करतात. हे पहा! देव किंवा गुरु सर्वस्वी भक्तांच्या आधीन राहतात, त्यांच्या कल्याणाची चिंता वाहतात आणि त्यांची दुःखे स्वतः सहन करतात. (ओ. १०६-१११)

आता साईबाबांचे दुसरे एक लहान वृत्त सांगतो. एखाद्या कार्याची उठावण (उभारणी) ते नकळत कशी दाखवत असत? लहान असो वा मोठे असो खरे कारण कधीही समजत नसे. परंतु कार्य मात्र कुठेही बोलाबोल न होता हळूहळू उठत असे. एखादे काम सहजपणे निधावे व त्याची सुरुवात करावी. परंतु त्याचे मूळ कारण सांगणेही नाही व नावही नाही. वरवर उलट आणखी संभ्रम (मनाचा गोंधळ) दाखविणे. ‘बोलेल तो करील काय आणि गरजेल तो बरसेल काय’ या रुढ म्हणीचा जणूकाय साईबाबा सहज प्रत्यय देत होते. बाबांसारखे अवतारी पुरुष परोपकारासाठी या जगांत अवतार घेतात आणि ठरलेल्या कार्याची समाप्ती झाली की शेवटी अव्यक्तात समरस होऊन जातात. परंतु आमच्या बाबतीत आम्हाला मूळ कारण ठाऊक नसते. कोठून आलो? कोठे जायचे? कशाकरिता उत्पन्न झालो? आमच्या जन्माचे प्रयोजन (हेतू) काय? (हे काहीही ठाऊक नसते.) बरे! मनास वाटेल त्याप्रमाणे आयुष्य घालविले, पुढे मृत्यूची वेळ आली आणि सर्व इंद्रिये अशक्त झाली तरी सुविचार सूचत नाही. स्त्री, पुत्र, बंधू, आई, इष्टमित्र व नातेवाईक या सर्वांना डोळ्यादेखत मरताना पाहूनही सुविचार सूचत नाही. संतजन मात्र तसे नसतात, ते अत्यंत सावध असतात. त्यांना अंतःकाळाचे पूर्ण ज्ञान असते व स्वतःचे मरण (मरणाची वेळ व जागा) ही ठाऊक असते. देह असतो तोवर ते भक्तांसाठी अतिशय प्रेमाने देह झिजवितात व देह पडल्यावर ती जागा आपल्या भक्तांच्या कल्याणाकरिता लावतात. देह ठेवावयाचे आधी कोणी आपल्या देहाला त्या

जाणी विश्रांती मिळावी म्हणून आपली समाधी बांधून घेतात. बाबांनी पहा तसेच केले. समाधिमंदिर बांधून घेतले परंतु आधी कोणालाच कळले नाही. विलक्षणच त्यांची करणी! (ओ. ११२-१२३)

आपले हे स्मारक बाबांनी बापूसाहेब बुद्धी नावाच्या नागपूरच्या मोठ्या श्रीमंत गृहस्थाच्या हाताने उभारले. हे बापूसाहेब बाबांचे मोठे भक्त होते आणि बाबांच्या चरणी सदा आसक्त होते. ते आपल्या कुटुंबपरिवारासह शिरडीत बाबांची सेवा करण्यास येऊन राहिले होते. बाबांच्या चरणांच्या लोभाने ते तेथेच वारंवार येऊन राहत व पुढे तसेच कायमचे शिरडीत राहावेसे त्यांना वाटले. त्यांच्या मनात आले की एखादी जागा विकत घ्यावी व एक छोटी इमारत बांधून त्यात स्वतंत्रपणे मुक्काम करावा. येथेच हे मूळ बीज पेरले गेले आणि त्याचाच हा भक्तांसाठी बाबांच्या प्रेमाचे प्रत्यक्ष स्मारक असा समाधिपंदिररूपी वृक्ष झाला. हा कसा कसा उभारला गेला, कोणत्या तन्हेने त्याची सुरुवात झाली आणि तो कसा आकाराला आला याचा सर्व वृत्तांत आता ऐका. (ओ. १२४-१२९)

असे विचार मनात येत असतानाच बापूसाहेबांना दीक्षितांच्या माडीवर झोपेत असताना एक मजेचा दृष्टांत झाला. तेथेच दुसऱ्या एका बिछान्यात माधवराव देशपांडे (शामा) झोपले होते. त्यांनाही तोच दृष्टांत झाला आणि दोघेही खूप आश्र्वयचकित झाले. बापूसाहेबांनी स्वप्रात पाहिले की बाबा त्यांना आज्ञा देत होते, “तुम्ही तुमचा वाडा देवळासकट निर्धारितपणे बांधा.” हा दृष्टांत होताच बापूसाहेब जागे झाले आणि आपल्या बिछान्यात बसून मुळापासून स्वप्र आठवू लागले. इकडे असे होत असताना त्यांनी माधवरावांना रडताना ऐकले. बुद्धी त्यांना ‘जागे व्हा’ असे ओरडले. ते ऐकल्याबरोबर त्यांची (माधवरावांची) झोप उडाली. बुद्धीने त्यांना रडण्याचे कारण विचारले. त्यावर ते म्हणाले, “बाबांचे प्रेमाचे शब्द ऐकून प्रेमाचा उमाळा आला, गळा दाटून आला, डोळ्यांतून अश्रू उसळून वाहू लागले आणि हे उत्कट प्रेम आवरता न आल्याने त्याचा परिस्फोट रडण्यात झाला. माझ्याजवळ येऊन बाबांनी मला स्पष्ट आज्ञा दिली की, देवळासकट वाडा तयार होऊ द्या. मी सर्वांचे इच्छित पुरवीन.” (हे ऐकून) बापूसाहेब बुद्धींना मनात आश्र्वय वाटले की दोघांनाही एकच दृष्टांत कसा? पण त्यामुळे मनात संशय राहिला नाही व कायची सुरुवात करण्याचे निश्चित झाले. स्वतः बुद्धी जन्मताः श्रीमंत असल्याने वाडा व देऊळ बांधायला समर्थ होते तर माधवराव फक्त खाऊन पिऊन सुखी होते. परंतु दोघांनाही सारखाच दृष्टांत झाला. एकमेकांची स्वप्रे जुळली आणि दोघांनाही अत्यंत आनंद झाला. त्यांनी लगेच वाडा आणि देऊळ बांधण्याचा आराखडा तयार केला व काकांचे (दीक्षितांचे) अनुमोदनही घेतले. दुसऱ्या दिवशी सकाळी हे तिघेही बाबांजवळ असताना बाबा नेहमीप्रमाणे शामाच्या (माधवरावांच्या) झोँडाकडे प्रेमपूर्वक लक्ष देऊन पाहू लागले. (तेळ्हा) माधवराव म्हणाले, “देवा! हा काय तुझा खेळ विचित्र! आम्हाला स्वस्थ झोपून पण देत नाहीस. तिथेपण आम्हाला बडबड करायला लावतोस!” हे ऐकून बाबांनी आपल्या कानावर हात ठेवले आणि म्हणाले, “कोणी काहीही म्हणोत. आम्ही तर आमच्या जागीच असतो.” असो. मग ती वर सांगितलेली योजना बाबांपुढे मांडली गेली आणि मंदिरासकट

वाडा वांधवरला त्यांची लगेच परवानगी देखील मिळाली. (ओ. १३०-१४४)

माधवरावांनी कंवर कसली आणि तळघर व तळमजला तयार झाला. त्यांचेच हातून विहीरही झालो आणि काम घेण्याकर येऊन पोहोचले. बाबादेखील लेंडीवर जात असताना किंवा तेथून मागे परताना खिडक्या (बान्या) व दारे बसविली जात असलेली उत्सुकतेने पाहत असत व तजंमी (आंगठ्याजवळील बोट) वर करून म्हणत, “येथे दार काढा. घेण्याची (खिडकी) काढा. पूर्वेस म्यालरी (सज्जा) काढा म्हणजे बरी शोभा दिसेल” असो. कायेकरण निमित्ताने पुढचे काम बापूसाहेब जोग यांच्याकडून व्हावयाचे होते म्हणून ते त्यांना सोपविले गेले. असे काम चालले असताना बुद्धींच्या अंतःकरणात सूर्ती आली की यातच एक गाभारा धरला तर मुरलीधराची (श्रीकृष्णाची) स्थापना करता येईल. कल्पनेचा उदय तर झाला. परंतु बाबांची इच्छा काय आहे याचा तपास केल्याशिवाय व त्यांची (आपल्या गुरुंची) आज्ञा झाल्याशिवाय बुद्धी कोणत्याही कार्याचा आरंभ करीत नसत. हा तर त्यांचा नित्य नियमच होता. बाबांची आज्ञा हीच महत्वाची गोष्ट होती आणि त्याशिवाय सुरुवात होणारे असे त्यांचे एकही कर्म नव्हते. मध्ये दालन (हॉल) कशाला हवा? त्याची काय जरुरी आहे? दोन्हीकडच्या भिंती पाढून मुरलीधराची (श्रीकृष्णाची) स्थापना का करू नये? अशा प्रकारे दालनाचे देवालय व्हावे असा बुद्धींच्या मनात विचार आला. परंतु बाबांचा अभिप्राय विचारावा आणि असलाच तर निश्चितपणे (कार्य सुरू) करावे म्हणून त्यांनी माधवरावांना म्हटले, “आपण बाबांचा विचार घेऊ या आणि देवाला (बाबांना) आवडेल त्याप्रमाणे पुढील कार्यक्रम आखुंदा.” बाबा फेरीवर असताना त्यांची स्वारी वाड्याजवळ दाराशी आल्यावर शामराव (माधवराव) त्यांना काय विचारतात, “देवा! बापूसाहेब म्हणतात दालनाच्या दोन्ही भिंती पाढून तेथे प्रेमपूर्वक मुरलीधर श्रीकृष्णाची मूर्ती स्थापावी का? मध्यभागी चौक साधून तेथे सिंहासन करावे म्हणजे त्यावर बसलेले मुरलीधर शोभून दिसतील. अशी बापूसाहेबांची योजना आहे. परंतु आपली अनुमती पाहिजे. या तळेने देऊळ व वाडा दोन्ही हातोहात होतील.” शामरावांचे हे म्हणणे ऐकून बाबा आनंदाने बरे म्हणाले व वाड्याकडे दृष्टी लावून गोड गोष्टी बोलू लागले, “देऊळ पुरे झाल्यावर आपण देखील राहायला येऊ की. तेथेच आपण बोलू चालू तेथेच आपण सर्व खेळू एकमेकाला कवटाळू आणि आनंदाचे भाग्याचे दिवस घालवू.” असो. त्यावेळी माधवरावांनी बाबांना आणखी विचारले, “हीच जर पकी आज्ञा तर पायाचा मुहूर्त करू की. बरी आहे ना देवा वेळ? फोडायला नारळ आणू ना?” “फोड फोड” असे बाबांनी म्हणताच तात्काळ नारळ (श्रीफळ) आणून फोडला. मग पुढे गाभारा झाला, मुरलीधराचा देवाचा चौथरा (चौकोनी ओटा) ही झाला आणि मूर्तिदेखील एका करागिराला करायला सोपली. (ओ. १४५-१६४)

परंतु पुढे अशी वेळ आली की बाबांना भयंकर दुखणे आले व त्यांचा अंतःकाळ जवळ आला. भक्तांच्या हृदयात तळमळ लागली व बापूसाहेबांच्या अस्वस्थ मनाला यापुढे वाड्याची काय स्थिती होईल हे निश्चित कळेना म्हणून फार दुःख झाले. “यानंतर बाबांचे पाय या मंदिसला लागतील का? लाखो रुपये खर्च झाले आणि हे विघ्न उभे राहिले.

बाबांनी देह ठेवल्यावर मुरलीधर कशाला, घर कशाला, वाडा किंवा मंदिर कशाला?" असे अशुभ विचार बुट्टीच्या हृदयात येऊ लागले. पुढे दैवयोगाने साईबाबांच्या अंतःकाळच्या आज्ञेने व वाड्याच्या महान भाग्याने सर्वांच्याच मनाजोगे झाले. "मला वाड्यात द्या ठेवून" हे बाबांचे अंतःकाळचे वचन बाबांच्या मुखातून निघताच सर्वांचे मन निश्चिंत झाले. मग ते पवित्र साई शरीर गाभाच्यात स्थिर झाले आणि वाडा समाधिमंदिर झाला. खरोखर साईबाबांचे चरित्र अगाध आहे. धन्य भाग्य त्या बुट्टीचे की ज्यांच्या स्वतःच्या मालकीच्या घरात ज्यांचे नाव देखील अतिशय पवित्र आहे अशा श्रीसाईबाबांचे शरीर विसाव्याला आले. (ओ. १६५-१७२)

असो. अशी ही पवित्र कथा ऐकून श्रोते सुखसंपन्न होवोत. हेमाडपंत साईनाथांना शरण जातात व क्षणभर देखील त्यांचे चरण सोडत नाही. चांगले किंवा वाईट भोग येवोत बाबा संतुष्ट राखण्यास समर्थ आहेत. त्यांच्या उपदेशाप्रमाणे वर्तन ठेवले की अचूक कल्याणच साधेल. ही कथा, (ती सांगणारा) वर्का आणि (ते बोलणारे त्याचे) तोंड ह्या सर्व ठिकाणी साईसमर्थ स्वतःच असल्यावर तेथे हेमाड कोण कुठला? उगाच टोपण नावाचा. म्हणून जशी पुढे प्रेरणा होईल तशीच कथा (श्रोत्यांना) ऐकावयाला मिळेल. त्यावेळी जी जी रचना होईल त्याची काळजी आज कशाला? (ओ. १७३-१७६)

सर्वांचे कल्याण असो. अशाप्रकारे संत व सज्जन यांनी प्रेरणा केलेल्या व भक्त हेमाडपंतांनी रचलेल्या श्रीसाई समर्थ यांच्या सत्य चरित्राचा "गीता विशिष्ट श्लोकार्थ निवेदनं तथा समाधिमंदिर निर्माणं नावाचा एकोणचाळीसावा अध्याय संपूर्ण झाला.

श्री सद्गुरु साईनाथांना अर्पण असो. सर्वत्र शुभ असो.

साई पादानंद

बंगलोर येथील श्री साई स्पिरीच्युअल सेंटर या प.पू. श्री. राधाकृष्ण स्वामी उर्फ 'साई पादानंद' यांनी स्थापन केलेल्या आध्यात्मिक संस्थेमार्फत एप्रिल १९८७ पासून 'साई पादानंद' या नावाचेच एक सुंदर त्रैमासिक सुरु करण्यात आले असून त्याची वार्षिक वर्गणी अवघी चार रूपये व तहहयात वर्गणी अवघी १०० रु. ठेवण्यात आली आहे. या त्रैमासिकात राधाकृष्ण स्वामी, नरसिंह स्वामी व श्री साईबाबा याविषयीचेच लेख, स्वानुभव, आठवणी, आख्यायिका, छायाचित्रे इ. साहित्य इंग्रजी व कन्नड या भाषांतून भक्तांसमोर ठेवले जाणार आहे. हा पहिला अंक राधाकृष्ण स्वामींच्या ८३ व्या वाढदिवशी व सेंटरच्या स्थापनादिनी प्रकाशित करण्यात आला आहे. भक्तांनी वर्गणी साई स्पिरीच्युअल सेंटर, साईबाबा मंदिर रोड, त्यागराज नगर, बंगलोर-५६००२८ येथे पाठवावी. संपादक श्री. आर. शेषांद्री हे आहेत.

गुरुपौर्णिमा

— श्री. बाळकृष्ण अ. देसाई

सी/३, हरमेस पार्क,

३० बंडगार्डन रोड, पुणे-४११००१.

गुरुब्रह्मा गुरुर्विष्णुः गुरुदेवो महेश्वरः। गुरु साक्षात्परं ब्रह्म तस्मै श्रीगुरवे नमः॥
आषाढ शुद्ध पौर्णिमेला गुरु पौर्णिमा किंवा व्यास पौर्णिमा म्हणतात. व्यासमुनी त्रिकालज्ञानी
सर्वश्रेष्ठ होते. महाभारताचे रणकुंड कसं विस्तारत जाईल, अन् शेवटी त्यात असत्याची
आहुति पडून सत्याचा झेंडा कसा दिगंत फडकत राहील, हा ज्वलंत इतिहास व्यासांनी
अगोदरच कथन केला होता. व्यास हे नारायणाचा अवतार! ते त्रिकालज्ञानी होते, त्यांना
कृष्ण द्वैपायन वेदव्यास म्हणत असत.

व्यास हे सत्याचे भोक्ते अन् दूरदृष्टीचे महान् शिल्पकार होते. प्राचीन काळी जे ऋषि
मुनि होऊन गेले, की ज्यांच्या विद्वत्तेन मानवजातीला न्यायान्यायाची जाणीव होऊन हा
ब्रह्मांडाचा पसार आज अनंत काळ विस्तारत गेला, ह्याला मूळ गुरुपदेश देणारे थोर
ऋषीच कारणी झाले होते. त्या सर्वांमध्ये व्यासांची योग्यता फार मोठी होती. अन् त्या
काळापासून आषाढ शुद्ध पौर्णिमेला अभिमानानं व्यास पौर्णिमा म्हटली जाऊन व्यासांच्या
कार्याची महति थोर, विचारी, विद्वान पुरुष म्हणून मोठ्या उत्साहानं लोक गातं आले आहेत.

जगाला नितिनियमाचं उपदेशामृत पाजण्याचं महान् अन् तितकंच जबाबदारीचं श्रेष्ठ
कार्य गुरु करीत आले आहेत. अन् म्हणूनच गुरुला आपण श्रेष्ठत्वाचा मान देऊन
त्यांची देवाप्रमाणं पूजाअर्चा करतो.

गुरु कोण आहेत? असं सामान्यानं विचारलेल्या प्रश्नाला, गुरु परब्रह्म आहेत हेच
उत्तर योग्य आहे. पालन-पोषण, शिक्षण अन् अपराध्याला योग्य शिक्षा करून त्याला
ताक्ष्यावर आणुण्याचं काम गुरुच करीत असतात. गुरुपेक्षा श्रेष्ठ जगात श्रेष्ठ कुणीच
नाही. मात्र मातेची थोरवी काही कमी नाही. जन्मदाती, पालन पोषणकर्ती, अडचणीत
लेकराच्या हिताकरिता स्वतःचा जीव धोक्यात घालून, त्याचं रक्षणकर्ती जननी शिवाय
तितक्याच त्यागी वृत्तीनं वागणारी व्यक्ति दुसरी कुणीच मिळणार नाही. म्हणून एका कवीनं
आपल्या काक्ष्यात म्हटलं आहे, 'आई विना भिकारी.' ज्याला आई नाही, तो खरोखरच
भिकारी ठरत असतो.

बाळ चांगलं चालतं झालं की, हीच माऊली त्याला गुरुगृही पाठविते, अन्
गुरुकडून त्याला विद्येचा साक्षात्कार घडविते. म्हणूनच तिलाही आपल्या ज्ञानी, विद्वानानी
म्हटलं आहे, 'जननी स्वर्गादिपि गरीयसी.'

ह्या गुरुपौर्णिमेला विद्यार्थी आपल्या गुरुला प्राप्त केलेल्या ज्ञानाच्या जोरावर अनेक
चमत्कार करून दाखवितो, अन् त्याच्याकडून वाहवा, शाबासकी मिळवितो नि लोकांत
धन्यता पावतो. गुरुचं ऋण हे न फिटणारं ऋण आहे. आपण एकदा गुरुकडून ज्ञानभंडार
आत्मसात केलं, की ते आपल्यापासून कधीच हरवत नाही, की त्याचा विसर पडत

नाही. त्याच ज्ञानाच्या भांडवलावर विद्यार्थी आपल्या सततच्या प्रयत्नानं जगात मोठेपण मिळवित असतो.

आपले परम पूज्यनीय त्रिकालज्ञ श्रीसाईबाबा हे साक्षात् गुरु दत्ताचेच अवतार होते. कुठं कोणतीही गोष्ट घडो, ती त्यांच्या डोऱ्यांपुढं साक्षात् उभी राहायचीच. जामनेर तालुक्याचे मामलेदार नानासाहेब असताना तिथं त्यांनी आपली मुलगी बाळंतपणासाठी आणली. तिचे दिवस भरून पोट दुखू लागलं, कळा येऊ लागल्या. सुईणी, वैद्य आले, कुणाचाच उपाय चालेना. शेवटी बाबांच्या नावानं धावा सुरु झाला. बाबांनी खानदेशात जायला निघालेल्या बापूगीर गोसाव्याला बोलावून त्याच्याजवळ आरती नि उदी देऊन अगोदर नानासाहेबांकडे जाण्यास सांगितले. त्याने पुष्कळ सबबी सांगितल्या. शेवटी बाबांनी सर्वतोपरी सहाय्य करून टांगेवाला होऊन, खाण पिण घालून, रस्ता, घर दाखवून स्वतः गुप्त झाले नि नानासाहेबांचं काम होऊन बापूगीरलाही मदत झाली. दुसरं उदाहरण शामाचं. विषरी सर्प त्याच्या हाताच्या बोटाला चावला. तो बाबांकडे यायला धावला. बाबांनी ओळखून म्हटलं, 'शामा, वर चढू नकोस! खाली उतर. घरी जा. स्वस्थ पड. अनु घडलंही तसंच. विष वर चढलं नाही. खाली उतरलं. शाम चांगला बरा झाला. तिसरं उदाहरण दासगणूचं. गणपतराव सहस्रबुद्धे पोलिसात होते. त्यांनी काही भिल्लांना गुन्हेगार म्हणून पकडून बरोबरच्या पोलिसांसह पोलिस ठाण्यात आणीत असता रात्र झाली. त्यांना होता मोठा तमाशाचा नाद. म्हणून बेड्या ठोकलेल्या त्या भिल्ल कैद्यांना इतर चार, पाच पोलिसांच्या स्वाधीन करून तमाशाला गेले. बराच वेळ झाला. त्या पोलिसांना डुलक्या येऊन ते तिथंच झोपले, नि कैदी पसार झाले. जिल्हा पोलिस सुपरिटेंट गोरा साहेब होता. त्याला ही बातमी कळताच दासगणूवर चिडला, नि ताबडतोब त्याला पकडून आणण्यास सांगितलं. दासगणू भ्याला. आता आपल्याला कडक शिक्षा होणार! कारण त्या पोलिसांत तो मुख्य होता. शेवटी शिरडीला येऊन बाबांच्या पायावर डोकं ठेवलं. बाबांनी त्या पळालेल्या भिल्लांच्या मनात शिरून एका देवळाच्या ओसरीवर ते आले. बाबांनी गणूला तो गाव, नि देऊळ सांगितले. भिल्ल पकडले गेले. साहेब गणूवर खूप होऊन त्याला सबइन्स्पेक्टरच्या परिक्षेला बसण्याचा हुक्म दिला. असे बाबा सर्वज्ञानी होते. जे जवळ नाही, ते उत्पन्न करणं हा त्यांचा हातखंडा. विस्तव उत्पन्न करण्यासाठी चिमटा जमिनीवर आदळणं, तेल नाही म्हणून पणत्यांत पाणी ओतून त्या पेटवणे. शामा पंदरपुरास जाण्यासाठी बाबांना भेटण्यास आला, तेव्हा आत पांडुरंगाची मूर्ति उत्पन्न केली, नि म्हटलं, 'हा इथं पांडुरंग आहे, मग दूर जाण्याचे कष्ट कशाला?.... अशी कितीतरी उदाहरण देता येतील.

पैठणचे एकनाथ महाराज जनार्दन स्वामींचे शिष्य. त्यांच्याकडे मंत्रादि वेदाध्ययनासाठी एकनाथ आले होते. ते त्यांचे निष्ठावान शिष्य होते. एकदा जनार्दन स्वामींनी त्यांना म्हटलं, "एका, उद्यापासून तू माझ्या शेजारी अध्ययनाला न बसता त्या समोरच्या टेकडीवर ते झाड दिसतंयना, तिथं जाऊन बस. म्हणजे तुला एकांत मिळून अध्ययन चांगलं होईल!" दुसऱ्या दिवशी 'एका' त्या झाडाखाली जाऊन बसला. त्याला ती जागा फार आवडली. पण सकाळचे साडेनऊ दहा वाजता ऊन पडून सर्व भाग तापून गेला.